

Economisch-Statistische Berichten

Nederlands Instituut voor Documentatie
en Registratuur

★

Prof. Mr J. G. Koopmans

Beschouwingen naar aanleiding van het
Bankverslag 1953

Localisering van inflationaire en deflationaire
verschijnselen

★

Dr E. J. Tobi

Is het middenstandsinkomen de laatste
jaren vooruit gegaan?

★

Dr J. G. Stridiron

De werkring der economen

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

39e JAARGANG

No 1931

WOENSDAG 9 JUNI 1954

EERSTE NEDERLANDSCHE

Gevestigd te

's-Gravenhage

COLLECTIEVE PERSONEELVERZEKERINGEN

*Speciale combinaties voor
Directieverzekeringen*

ADMINISTRATIEKANTOOR TE DORDRECHT
BELLEVUESTRAAT 2 — TELEF. 01850-5345

vacatures

Bij de Provinciale Planologische Dienst van Drenthe kan worden geplaatst:

EEN

Wetenschappelijk Onderzoeker

IN DE RANG VAN PLANOLOOG

Jaarwedde: f 5409.97 - f 7738.45. - Vereist: academische opleiding. Zij die ervaring hebben op het gebied van het planologisch onderzoek genieten de voorkeur. - Sollicitaties, binnen 10 dagen na het verschijnen van dit blad, te richten aan de Directeur van het Bureau van de Provinciale Planologische Dienst van Drenthe, Beilerstraat 41 te Assen.

Bij het Gas en Electriciteitsbedrijf (productie en distributie) van een middelgrote gemeente in het Westen des lands is te vervullen de functie van

CHEF

van de Afdeling Economische Zaken

in de rang van Administrateur (salarisgrenzen f 9.168-11.040). Tot de genoemde afdeling behoort ook de Administratie van het bedrijf. - Sollicitanten dienen bij voorkeur in het bezit te zijn van het diploma N.I.V.A.-accountant, dan wel V.A.G.A.-lid te zijn. - Uitvoerig toegelichte sollicitaties worden ingewacht onder Nr. ESB 23-1, Bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIEMAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

JEAN HEYBROEK N.V., BILTHOVEN GROOTHANDEL IN IJZERWAREN EN VERWARMINGSARTIKELEN

COMMERCIËEL MEDEWERKER

vraagt
voor
spoedige
indiensttreding:

Uitsluitend schriftelijke sollicitaties van prima krachten te richten aan de Directie.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Nederlands Instituut voor Documentatie en Registratuur

Het Nederlands Instituut voor Documentatie en Registratuur werd opgericht op 31 October 1921. Aanleiding hiertoe was het hernieuwde contact dat na de eerste wereldoorlog werd opgenomen met het Institut International de Bibliographie te Brussel, waar reeds voor 1914 pogingen werden gedaan een kaartstelsel te formeren van alles wat werd gepubliceerd. Het aantal problemen dat bij het samenstellen van een dergelijk kaartstelsel een rol speelt was zo groot dat bestudering in nationaal verband raadzaam werd geacht.

De oorspronkelijke doelstelling luidde: „De Vereniging heeft ten doel de resultaten van intellectuele arbeid zowel van wetenschappelijke als van technische, zo gemakkelijk mogelijk toegankelijk te maken”.

In 1950 werd deze gewijzigd in: „De Vereniging stelt zich ten doel het propageren van de documentatiegedachte, het medewerken aan de toepassing ervan, het verbreiden van kennis omtrent documentatie en het samenbrengen zowel als het bevorderen van samenwerking van alle lichamen en personen, die op dit gebied werkzaam zijn”.

De bestudering van de problemen is in handen gesteld van commissies, waarvan als belangrijkste genoemd worden:

- De *Nederlandse Classificatie Commissie*, waarin algemene classificatieproblemen worden bestudeerd en door een groot aantal subcommissies voorstellen voor verbetering en uitbreiding van de Universele Decimale Classificatie (U.D.C.) worden uitgewerkt.
- De *Studiegroep voor Beheersdocumentatie*, waarin vraagstukken worden behandeld met betrekking tot de verzorging van en het toegankelijk maken van stukken uit bedrijfsarchieven. De studiegroep heeft een aantal rapporten over deze materie gepubliceerd.
- De *Gemeenschappelijke Opleidingscommissie* van het N.I.D.E.R. en de N.V.B. (Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen). Deze commissie verzorgt de opleiding van personeel van bedrijfsbibliotheken en -archieven en die van literatuuronderzoekers.

Van het begin af is er naar gestreefd zelf een werkzaam aandeel te hebben in het toegankelijk maken van de literatuur. Dank zij de toezegging van de toenmalige Minister van Economische Zaken kreeg het Instituut in 1934 toegang tot de bibliotheek en het systematisch ingedeelde octrooibezit van de Octrooiraad.

In 1952 werd aan het Instituut overgedragen het rapportenbezit van de geliquideerde Stichting Technisch Documenten Centrum, waarin zijn opgenomen de niet geheime rapporten van de geallieerden over de Duitse industrie van vlak voor en tijdens de tweede wereldoorlog. Ook bevat deze collectie een groot aantal rapporten betreffende Engelse en Amerikaanse onderzoekingen.

De werkzaamheden van het bureau zijn verdeeld over een aantal diensten t.w.:

- Literatuurinlichtingendienst*, voor het bijeenzoeken van gegevens uit de literatuur met betrekking tot door de opdrachtgever gestelde problemen en het in abonnementsvorm verstrekken van de nieuwste literatuurgegevens.
- Bemiddelingsdienst*, voor het opsporen van moeilijk toegankelijke literatuur. Het Instituut beschikt over vele relaties in het buitenland waardoor copieën van niet in Nederland aanwezige literatuur kunnen worden verstrekt.
- Technische Rapportendienst*, belast met het beheer en het toegankelijk maken van de bovenvermelde rapporten en tevens om voor derden rapporten in het buitenland te bestellen. Van de ontvangen rapporten wordt maandelijks een aanwinstenlijst gemaakt die tegen een kleine vergoeding wordt toegezonden.
- Reproductiedienst*, voor het maken van foto- en microcopieën van alle gewenste literatuur.
- Beheersdocumentatie*, voor het adviseren over de inrichting van bibliotheken en archieven en het opstellen van registratuurplannen.

Met het Nederlands Instituut voor Efficiency wordt uitgegeven het „Tijdschrift voor Efficiëntie en Documentatie”.

Het Instituut verzorgt een tweetal periodieke literatuuroverzichten die gratis aan het bedrijfsleven worden toegezonden:

- de „Nederlandse Technisch-Wetenschappelijke Literatuur”, waarin de voornaamste literatuur van Nederlandse origine is samengebracht;
- de „Technical Digest”, een vertaling van de inhoudsopgave van een gelijknamige Amerikaanse samenvatting van literatuur die speciaal is gericht op de productiviteitsverhoging.

*s-Gravenhage.

Ir M. VERHOEF.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Nederlands Instituut voor Documentatie en Registratuur, door Ir M. Verhoef	447	Dr Wiardi Beckman Stichting: Rapporten over ontwikkelingsgebieden in Nederland, bespr. door Dr J. Visscher	458
Beschouwingen naar aanleiding van het Bankverslag 1953; localisering van inflationaire en deflationaire verschijnselen, door Prof. Mr J. G. Koopmans	449	A n t e k e n i n g e n :	
Is het middenstandsinkomen de laatste jaren vooruit gegaan?, door Dr E. J. Tobi	455	De Deviezennota	458
De werkring der economen, door Dr J. G. Stridiron	456	Hoeveel kost het verlenen van consumentencrediet?, door F. J. G. Schrijver	460
B o e k b e s p r e k i n g e n :		De internationale suikerpositie	461
Ir L. H. J. Angenot: Verhandelingen over het vraagstuk van de dichtheid van bebouwing, bespr. door Drs L. H. Klaassen	457	M e d e d e l i n g e n v o o r e c o n o m i s t e n :	
		Afscheid Prof. Dr Mr F. de Vries	462
		Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	462
		S t a t i s t i e k e n :	
		In- en uitvoer van Nederland	463
		Bankstaten	463
		Werkloosheid in Nederland	464

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Prof. Mr J. G. KOOPMANS, Beschouwingen naar aanleiding van het Bankverslag 1953; localisering van inflationaire en deflationaire verschijnselen.

Het jaarverslag van De Nederlandsche Bank over het boekjaar 1953 bevat, als gewoonlijk, naast een overvloed van statistische gegevens een uitvoerige en zorgvuldige analyse en interpretatie van dit feitenmateriaal, het geheel geplaatst tegen de achtergrond van een principieel betoog over de gevolgde methode en de daarbij gehanteerde geldtheoretische grondbegrippen. De President stelt zich als voornaamste taak om, binnen het geheel van de monetaire ontwikkeling, de afzonderlijke inflationaire en deflationaire componenten op te sporen en te localiseren. Dit laatste niet alleen in geografische zin — binnenlandse tegenover buitenlandse invloeden — maar ook, voor zover het binnenland betreft, in de zin van een toerekening aan één of meer bepaalde sectoren. In dit artikel wordt deze probleemstelling behandeld. Het centrale begrip, dat bij deze toerekening door de President wordt gehanteerd, is dat van het „liquiditeitstekort”, resp. „liquiditeitsoverschot” van bepaalde sectoren, nader gedefinieerd als het verschil tussen het verdiende bruto-inkomen en de totale bestedingen (voor consumptie en investering tezamen) van de betrokken huishouding of groep huishoudingen, nadat rekening is gehouden zowel met inkomensoverdrachten als met vermogensoverdrachten, waarbij dit laatste begrip zowel overdrachten-om-niet als kapitaalmarkttransacties (in ruime zin) omvat. Het Centraal Planbureau hanteert het begrip „financieringsoverschot”, waarbij het verschil met het door het Bankverslag gehanteerde begrip „liquiditeitsoverschot” hierin ligt, dat in het Bankverslag alle vermogensoverdrachten met de transacties in de reële sfeer op één lijn worden gesteld, terwijl bij het begrip van het C.P.B. dit slechts met de van tevoren vaststaande vermogensoverdrachten het geval is. In dit verband wijst schrijver er op, dat in de gedachten-gang van Dr Holtrop secundaire liquiditeiten in wezen niet anders dan een soort kasvoorraden zijn. Accumulatie of afstoting er van is dus precies even deflationair of inflationair als die van geld in engere zin; elke verwisseling van geld tegen secundaire liquiditeiten — of omgekeerd — is in wezen niet anders dan een omzetting van de ene geldsoort in de andere en dus monetair neutraal. Schrijver is van mening dat deze opvatting in hoofdzaak op de feiten past. Schrijver gaat ten slotte nog in op de vraag, of in het jaarverslag de kapitaalmarkt en de geldmarkt niet te zeer als waterdicht gescheiden reservoirs worden beschouwd, met verwaarlozing van de talloze directe en indirecte verbindingskanalen tussen deze beide.

Dr E. J. TOBI, Is het middenstandsinkomen de laatste jaren vooruit gegaan?

Het Economisch Instituut voor den Middenstand heeft een enquête gehouden bij ongeveer 6.000 over heel Nederland verspreide middenstanders, waarbij o.a. gevraagd werd naar het inkomen uit de zaak over 1952. De op deze wijze verkregen antwoorden zijn vergelijkbaar met de resultaten, welke Dr Tobi en Dr Luyckx hebben verkregen bij hun steekproef bij 1.776 eveneens over geheel Nederland verspreide middenstanders voor het jaar 1948, waarbij ook het inkomen uit het bedrijf kon worden berekend. Bij vergelijking van de resultaten van beide steekproeven valt het op, dat het percentage middenstanders, dat in beide jaren een inkomen van minder dan f 5.000 uit de zaak trok, gelijk is, nl. 78 pCt. Schrijver vergelijkt ver-

volgens het percentage middenstanders, dat in 1948 een inkomen van minder dan f 3.600 had, met het percentage middenstanders dat in 1952 een inkomen had beneden f 4.000. (De indeling van beide steekproeven naar inkomensgroepen viel beneden f 5.000 niet parallel). Dan blijkt, dat in 1948 61 pCt een inkomen uit de onderneming trok van minder dan f 3.600 en in 1952 62 pCt in het ambacht en 64 pCt in de detailhandel beneden de f 4.000. Hieruit kan worden geconcludeerd, dat ook de verdeling der percentages in de groepen met minder dan f 5.000 inkomen ongeveer dezelfde is gebleven. Het is hiermede wel zeer waarschijnlijk gemaakt, dat de positie van het randbedrijf in deze vier jaren niet is verbeterd. Bij de inkomens boven f 5.000 heeft een niet onbelangrijke verschuiving naar boven plaats gehad in deze jaren. Het percentage van de inkomensgroep tussen f 5.000 en f 7.500 is gedaald, dat van de inkomens tussen f 7.500 en f 10.000 is iets gestegen en dat van de groep boven f 10.000 is aanmerkelijk gestegen.

Dr J. G. STRIDIRON, De werkkring der economen.

De in Februari 1954 verschenen adreslijst van afgestudeerde economen is in vele opzichten uitgebreider dan de voorafgaande uitgaven. Zij omvat thans voor het eerst de afgestudeerden der economische faculteiten van de Vrije Universiteit en van de Rijksuniversiteit te Groningen. Verder omvat zij een opgave van de Rotterdamse baccalaurei en van de houders van het diploma Handelseconomie. Bij de verwerking van deze gegevens tot tabellen zijn de laatste categorieën buiten beschouwing gelaten, zodat overeenkomstige cijfers als die, gepubliceerd in „E.-S.B.” van 27 Mei 1953, zijn verkregen.

— SOMMAIRE —

Prof. Mr J. G. KOOPMANS, Quelques considérations à propos du rapport bancaire de 1953; localisation des symptômes d'inflation et de déflation.

Le Président de De Nederlandsche Bank indique comme principale tâche, dans ses commentaires sur le rapport bancaire de 1953, la recherche et la localisation des symptômes isolées d'inflation et de déflation. Cet article a trait à l'étude de ce problème.

Dr E. J. TOBI, Le revenu des classes moyennes a-t-il augmenté au cours de ces dernières années?

L'Economisch Instituut voor den Middenstand a procédé à une enquête auprès de quelque 6.000 membres des classes moyennes, répartis sur l'ensemble des Pays-Bas. Celle-ci portait notamment sur le montant des revenus en 1952. Cet article compare les réponses reçues à celles obtenues au cours d'une enquête similaire effectuée en 1948 par le Dr Tobi et le Dr Luyckx auprès de 1.776 représentants des classes moyennes également disséminés dans toute la Hollande.

Dr J. G. STRIDIRON, Le monde des économistes.

La liste d'adresses des économistes diplômés aux Pays-Bas, parue en février 1954, est plus étendue, sous plusieurs aspects, que les précédentes éditions. Lors de l'utilisation dans cet article des données relatives aux tables, les nouvelles catégories d'économistes n'ont pas été reprises, de manière à obtenir des chiffres comparables à ceux qui ont été publiés dans l'„E.-S.B.” du 27 mai 1953.

Beschouwingen naar aanleiding van het Bankverslag 1953

I

Localisering van inflationaire en deflationaire verschijnselen

In het laatste nummer van de jaargang 1952 gaf de redactie van dit tijdschrift onder de titel „Fietsen met zijwind” haar visie op de te verwachten monetaire ontwikkeling voor het toen komende jaar. De weersvoorspelling voor 1953 luidde: „krachtige tot matige, tijdelijk zwakke maar later wellicht weer aanzwellende wind uit inflationaire richting”, en de daarbij aansluitende raad voor de fietser die, met deze wind in de flank, moest trachten zo goed mogelijk de rechte koers te bewaren, was als volgt: „Hel voortdurend iets over naar de deflationaire kant, maar op soepele wijze, d.w.z. minder sterk naarmate de wind gaat liggen, maar bij voortdurend bedacht op de mogelijkheid, dat zij opnieuw zal opsteken”.

Is, en zo ja in hoeverre, deze voorspelling bewaarheid . . . en in hoeverre hebben onze monetaire autoriteiten zich naar dit advies gedragen? Het — in hoofdzaak bevestigende — antwoord op deze beide vragen is te vinden in het tweede hoofdstuk van het onlangs verschenen verslag van de President van De Nederlandsche Bank over het boekjaar 1953, dat, als gewoonlijk, naast een overvloed van statistische gegevens, een uitvoerige en zorgvuldige analyse en interpretatie van dit feitenmateriaal bevat, het geheel geplaatst tegen de achtergrond van een principieel betoog over de gevolgde methode en de daarbij gehanteerde geldtheoretische grondbegrippen. Dit betoog, dat in vergelijking tot de voorafgaande jaren ditmaal nog aanzienlijk is verbreed en verdiept, bevat zoveel belangwekkends, dater alle aanleiding bestaat om — naast de uit haar aard beknopte samenvatting van de conclusies, welke reeds in de „Aantekening” van de heer J. C. Brezet in het nummer van 5 Mei jl. was vervat — in dit tijdschrift uitvoeriger aandacht te besteden aan het door de President gehanteerde begrippenapparaat en aan de wijze waarop, met behulp daarvan, deze conclusies uit het beschikbare feitenmateriaal zijn afgeleid.

Verskil tussen het waarneembare beeld van 1953 en dat van de voorafgaande jaren.

De zeer uitvoerige wijze, waarop ditmaal door Dr Holtrop van een en ander verantwoording wordt afgelegd, is wellicht mede te verklaren uit de omstandigheid, dat de feiten en cijfers over het jaar 1953 op zichzelf een minder doorzichtig beeld opleverden dan dit in de drie voorafgaande jaren het geval was. Over deze gehele driejarige periode — 1950, het jaar van het uitbreken van het Korea-conflict met de daarop gevolgde duidelijk inflationaire ontwikkeling die tot omstreeks medio 1951 zou aanhouden, gevolgd door de, speciaal voor ons land, spectaculaire omslag in de tweede helft van dat jaar, welke op de periode tot omstreeks eind 1952 een even duidelijk deflationair stempel zou drukken — waren de feitelijke gebeurtenissen van dien aard, dat de President in zijn jaarverslagen — speciaal dat over 1951 — eerder moest waarschuwen tegen een te simplistische interpretatie van de schijnbaar zo overduidelijke zwart-wit-contrasten, en bij zijn nadere analyse deze felle tegenstellingen als het ware moest afdempen en de al te scherpe contouren min of meer moest wegretoucheren. Ditmaal, bij het verslag over 1953, is daarentegen het omgekeerde het geval ge-

weest: immers het feitenmateriaal op zichzelf vertoonde geenszins deze scherpe zwart-en-wit tekening, maar veeleer een beeld van min of meer vervloeiende grijzen en halftinten, waarbij de retoucheur, teneinde de hoofdlijnen van de structuur zichtbaar te maken, tot taak had de contrasten enigszins „op te halen” en bepaalde, niet aanstonds zichtbare, contouren scherper te accentueren.

De President heeft zich met grote scherpzinnigheid van deze taak gekwetend, daarbij — naar in het voorbijgaan moge worden opgemerkt zonder hulp van ingewikkelde methoden van wiskundige statistiek — op gelukkige wijze inductieve en deductieve elementen in zijn betoog combinerend. Het gedeelte waarin, via een driedelige bewijsvoering uit het ongerijmde, de belangrijkste conclusies worden getrokken (blz. 64 onderaan t/m blz. 68) is — na de meer technische en niet altijd gemakkelijke uiteenzettingen van de voorafgaande bladzijden — bepaald spannende lectuur: spannend in de zin van een goed gecomponeerde detective-story, waarin verschillende „verdachten” stuk voor stuk worden geëlimineerd, totdat de „meester-speurder” ten slotte de werkelijke schuldige — in casu: de inflationaire invloeden uit het buitenland — aanwijst op grond van een bewijsvoering, waarbij de lezer zich afvraagt: hoe is het mogelijk, dat ik dat niet eerder heb begrepen? (Dat er voor deze vraag ook in het onderhavige geval gegronde aanleiding bestaat, hoop ik in het vervolg van deze beschouwingen nog te kunnen aantonen).

Toerekening van inflationaire en deflationaire componenten; onderscheid tussen autonome impulsen en secundaire reacties.

Inderdaad is het niet geheel misplaatst om in dit verband van „verdachten” en „schuldigen” te spreken. De President stelt zich nl. als voornaamste taak om, binnen het geheel van de monetaire ontwikkeling, de afzonderlijke inflationaire en deflationaire componenten op te sporen en te localiseren: dit laatste niet alleen in geografische zin — binnenlandse tegenover buitenlandse invloeden — maar ook, voor zover het binnenland betreft, in de zin van een toerekening aan één of meer bepaalde sectoren, bijv. de Overheid tegenover de particuliere sector. Daarnaast stelt hij zich echter nog een tweede doel, namelijk om, zo mogelijk wederom voor iedere sector apart, deze afzonderlijke inflationaire en deflationaire componenten te onderscheiden in enerzijds *autonome impulsen* en anderzijds *geïnduceerde reacties*: een voor zijn gehele betoog fundamentele onderscheiding, welke — zonder daarmede volledig identiek te zijn ¹⁾ — een sterke verwantschap vertoont met de bekende tegenstelling tussen „ex ante” en „ex post”-grootheden, welke laatste termen intussen in het verslag niet worden gebruikt.

Deze tweede doelstelling is in wezen zowel de interessantere als de moeilijkste; maar ook de eerstgenoemde

¹⁾ De begrippen „autonoom” en „ex ante” kunnen m.i. vrijwel worden geldentificeerd; de „ex post”-grootheden zijn daarentegen *niet* identiek met de „geïnduceerde” reacties, maar wel met de resultante van de impulsen en de reacties tezamen. Zie voor het onderlinge verband tussen deze en een aantal andere verwante begrippen in het bijzonder J. Zijlstra: „De omloopsnelheid van het geld en zijn betekenis voor geldwaarde en monetair evenwicht”, blz. 151 en vlg. (speciaal blz. 154). Terecht wordt hier D. H. Robertson als een van de eerste auteurs genoemd, die reeds in 1926, met zijn onderscheiding tussen „spontaneous”, „imposed” en „induced” sparen, verwante begrippen in de geldtheoretische literatuur introduceerde.

levert reeds zoveel problemen op — mede in verband met hetgeen hieromtrent in de laatste tijd van andere zijde is gepubliceerd — dat het tot goed begrip van het geheel noodzakelijk is hierbij vrij uitvoerig stil te staan. Hoewel in het betoog van de President de beide probleemstellingen min of meer zijn dooreengevlochten, zal ik hier trachten ze zoveel mogelijk elk afzonderlijk te behandelen, en wel in die zin, dat in het huidige artikel alleen de eerstgenoemde zal worden besproken, terwijl ik op de tweede in een afzonderlijke bijdrage in een der volgende nummers van dit blad hoop terug te komen.

Allereerst dus de vraag van de „localisering” der afzonderlijke inflationaire en deflationaire componenten, zowel naar geografische gebieden als naar sectoren. Tot op zekere hoogte is dit uiteraard een zuiver technisch probleem van statistische waarneming en registratie van hetgeen er in elk der onderzochte sectoren in feite is gebeurd. Maar daarnaast is het toch ook en vooral een zaak van „toerekening”: dit woord in eerste instantie gebruikt in *causale* zin — het leggen van een verband tussen bepaalde oorzaken en daarmee corresponderende gevolgen — maar, als het ware in het verlengde daarvan, tevens in min of meer *normatieve* zin, d.w.z. als localisering van bepaalde „verantwoordelijkheden”. Aldus beschouwd gaat het er dus inderdaad om, of bepaalde groepen huishoudingen — Overheid, geldscheppende instellingen, particulieren — terecht of ten onrechte van bepaalde inflationaire of deflationaire gedragingen „verdacht”, resp. „beschuldigd” worden. En dit veronderstelt uiteraard het bestaan van bepaalde criteria, volgens welke deze „schuld” aan de ene of de andere sector kan worden toegerekend. Ter vermijding van misverstand zij hierbij uitdrukkelijk vermeld, dat de bewoordingen van het verslag zich zorgvuldig — ik zou bijna geneigd zijn te zeggen: angstvallig — tot de toerekening in *causale* zin beperken; het woord „verantwoordelijkheid”, laat staan „schuld”, komt in de tekst nergens voor, en blijft derhalve, ook in het verdere gedeelte van dit artikel, geheel voor rekening van schrijver dezes.

Het begrip liquiditeitsstekort, resp. liquiditeitsoverschot.

Het centrale begrip, dat bij deze toerekening door de President gehanteerd wordt, is dat van het „liquiditeitsstekort”, resp. „liquiditeitsoverschot” van bepaalde sectoren, nader gedefinieerd als het verschil tussen het verdiende bruto-inkomen en de totale bestedingen (voor consumptie en investering tezamen) van de betrokken huishouding of groep huishoudingen, nadat rekening is gehouden zowel met *inkomensoverdrachten* als met *vermogensoverdrachten*, waarbij dit laatste begrip zowel overdrachten-om-niet als kapitaalmarkttransacties (in ruime zin) omvat. Met de keuze van dit criterium, dat overigens ook reeds in vorige verslagen, zij het minder nadrukkelijk gemotiveerd, gehanteerd werd (de President blijft in dit opzicht zijn vroegere opvattingen volledig trouw), wordt stelling genomen in een problematiek, waarmee men zich ook in andere kringen dan die van de Bank — met name die van het Centraal Planbureau — de laatste jaren intensief heeft beziggehouden. Men vergelijkte in dit verband vooral de zogenaamde Monetaire Bijlage bij het Centraal Economisch Plan 1953²⁾, welke een uitvoerige uiteenzetting bevat omtrent een aantal verschillende „overschotten” en „tekorten” — alle eveneens zowel per geografisch gebied als per sector, en desgewenst zelfs per afzonderlijke huishouding, te bepalen — aan welke alle een zekere betekenis wordt toegekend voor

het al of niet bestaan van monetair evenwicht; van welk laatste begrip het C.P.B. overigens meer dan één variant onderscheidt. (De hierbij behorende cijferopstelling is door het C.P.B. ook in het onlangs verschenen Centraal Economisch Plan 1954 opnieuw gebruikt³⁾).

Hoewel de Bankpresident niet rechtstreeks met het C.P.B. in polemiektreedt, mag worden aangenomen, dat de zinsnede op blz. 46 van het verslag, waar hij constateert, dat zijn methode van toerekening, voor zover het de vermogensoverdrachten betreft, afwijkt van „de meer gebruikelijke beschouwingwijze”, onder andere op de zienswijze van het C.P.B. betrekking heeft. Immers het verschil tussen deze zienswijze en die van Dr Holtrop betreft juist in hoofdzaak het al dan niet meetellen van deze vermogensoverdrachten (geheel of gedeeltelijk) bij de bepaling van het relevant geachte overschot of tekort per sector. Er is dus alle reden om de door het C.P.B. gehanteerde begrippen mede in onze beschouwing te betrekken.

Verband tussen ontvangsten en uitgaven in de reële sfeer en financieringsposten.

Gemeenschappelijk aan de beschouwingwijze in het Bankverslag en in het Centraal Economisch Plan is het inzicht, dat er een nauw functioneel verband bestaat tussen enerzijds de ontvangsten en bestedingen van een bepaalde huishouding of groep huishoudingen *in de reële sfeer* — d.w.z. de verwerving of vervreemding van reële goederen en diensten — en anderzijds het totaal van de *financieringsposten* van de betrokken huishouding of groep gedurende dezelfde periode. Het eenvoudigste geval is dat, waarin het per periode verdiende bruto-inkomen door elke afzonderlijke huishouding in zijn geheel wordt besteed voor consumptie- en/of investeringsuitgaven, m.a.w. geheel „doorstroomt” in de vorm van koopkrachtige vraag naar goederen en diensten, terwijl anderzijds deze koopkrachtige vraag ook niet groter is dan het verdiende inkomen. Iets gecompliceerder, maar in wezen nog gelijk, is het geval, waarbij tussen de afzonderlijke huishoudingen of groepen *inkomensoverdrachten* plaatsvinden, en het al of niet „doorstromen” wordt beoordeeld niet t.a.v. het bruto *verdiende* inkomen, maar t.a.v. het *beschikbare* inkomen per huishouding, d.w.z. het bruto verdiende inkomen vermeerderd met de ontvangen en verminderd met de betaalde *inkomensoverdrachten* (bijv. belastingen). Wanneer het aldus gedefinieerde beschikbare inkomen volledig doorstroomt, is het saldo van de „financieringsposten” voor de betrokken huishouding — waaronder worden verstaan de *vermogensoverdrachten* (in de eerder besproken ruime zin), de transacties van de betrokken huishoudingen met de geldscheppende instellingen, alsmede de mutaties in het eigen bezit aan kas en andere liquiditeiten — gelijk aan nihil. Vindt daarentegen de doorstroming van het beschikbare inkomen *niet* volledig plaats, dan *moet* in de betrokken huishoudingen noodzakelijkerwijze een overeenkomstige mutatie in het netto-totaal van de aldus gedefinieerde „financieringsposten” optreden⁴⁾.

De budgetvergelijking (bruto en netto).

Men kan e.e.a. weergeven in een boekhoudkundige opstelling volgens nevenstaand model, waarvan de rubri-

²⁾ Zie het artikel van dezelfde schrijver in „E.-S.B.” van 19 Mei j.

⁴⁾ Vgl. de navolgende passage op blz. 47 van het Bankverslag (cursiveringen van mij): „Elke onderbreking van de regelmatige doorstroming van verdiend bruto-inkomen *manifesteert* zich in de afzonderlijke huishouding als een financieringsvraagstuk. De afzonderlijke huishouding kan haar bestedingen slechts vergroten tot boven het niveau van haar bruto-inkomen, indien daarvoor financieringsmiddelen ter beschikking staan” etc., waarna een analyse van de verschillende soorten en typen van deze financieringsmiddelen volgt.

³⁾ Vgl. hieromtrent de kritische beschouwing van Drs J. W. de Pous in „E.-S.B.” van 11 November 1953.

tering zodanig is, dat deze geacht kan worden onder de posten I t/m VIIa ter linkerzijde een — uitputtende en niet-„overlappende” — classificatie te geven van *alle denkbare ontvangsten* en evenzeer onder de posten sub II t/m VIIb ter rechterzijde van alle denkbare *uitgaven* van de betrokken huishouding of groep huishoudingen ⁵⁾. Wanneer men dan, onder het cijfer 0a, ter linkerzijde de aanvangsvorraad, en ter rechterzijde, onder 0b, de eind-

⁵⁾ Uiteraard is hiertoe nodig, dat een reeks „afspraken” wordt gemaakt over de rubricering van grensgevallen, zodat elke ontvangst of uitgave altijd onder één en slechts één rubriek wordt ondergebracht. Diefstal of verlies van geld zal als een „overdracht-om-niet” aan de dief of de (oneerlijke) vinder moeten worden gerubriceerd; indien het na verlies door niemand gevonden wordt, als tenistgaan van geld (zie hierna noot 9). Verder zal de „datering” van de uitgaven en ontvangsten zodanig moeten plaatsvinden, dat bij elke betaling dat betrokken geldbedrag geacht wordt tot de kasvoorraad van de ontvanger te gaan behoren op hetzelfde moment, waarop het die van de betalende partij verlaat; dit geldt ook voor girale overschrijvingen. Tenslotte is het ook mogelijk om transacties „met gesloten beurzen”, zoals goederenruil, koop op credit, kwijtschelding van vorderingen e.d., in onderstaand schema onder te brengen, door deze boekhoudkundig „over de kas te laten lopen”, d.w.z. door het opnemen van een fictieve kasontvangst en een even grote kasuitgave onder de van geval tot geval daarvoor in aanmerking komende rubrieken (bijv. koop op credit als een uitgave wegens goederenaankoop en een ontvangst wegens opgenomen credit). De budgetvergelijking in de hierboven bedoelde zin is eerst compleet, wanneer ook al deze „oneigenlijke” ontvangsten en uitgaven er in zijn verwerkt.

	0a. Aanvangsvorraad aan kas en andere liquiditeiten.
Totaal der ontvangsten	I. Ontvangen oorspronkelijk inkomen (= beloning voor productieve prestaties).
	IIIa. Ontvangsten uit hoofde van desinvesteringen (in ruime zin, d.w.z. corresponderend met het begrip bruto-investeringen onder IIIb).
	IVa. Ontvangen inkomensoverdrachten (bruto).
	Va. Ontvangen vermogensoverdrachten om niet (bruto).
	VIIa. Bruto-ontvangsten uit hoofde van credieten kapitaalmarkttransacties (opgenomen credieten, ontvangen aflossingen, verkoopopbrengst van vervreemde schuldvorderingen en andere beleggingswaarden), e.e.a. voor zover afkomstig van anderen dan geldscheppende instellingen ^{a)} .
	VIIa. Bruto-ontvangsten uit hoofde van transacties met geldscheppende instellingen (bijv. ontvangen bankcredieten ^{b)}).

voorraad aan kas en andere liquide middelen ⁶⁾ toevoegt, saldeert het totaal van de posten ter weerszijden van deze opstelling, over elke willekeurig gekozen tijdsperiode, noodzakelijkerwijze op nul. Dit geldt zowel voor het „huishoudboekje” van de gezinshuishouding als voor de meest ingewikkelde financiële operaties van bedrijven of overheidslichamen, en evenzeer voor groepen huishoudingen of „sectoren” in de hierboven bedoelde zin ⁷⁾. (In algebraïsche symbolen geschreven en voorzien van een =teken tussen de som van de posten ter linker- en die ter rechterzijde, staat deze opstelling in de economische literatuur bekend als de „budgetvergelijking”).

⁶⁾ Voor de nadere omschrijving van dit begrip „andere liquide middelen” zie beneden.

⁷⁾ Bij de opstelling voor een groep huishoudingen is het veelal nuttig, de ontvangsten en verrichte betalingen *binnen de groep* ter weerszijden weg te laten. Bij consequente doorvoering van deze methode voor alle huishoudingen binnen een land of groep landen — inclusief de overheidslichamen en de geldscheppende instellingen — vindt men de betalingsbalans van het betrokken gebied met het buitenland. Omgekeerd kan men bovenstaande opstelling beschouwen als een „betalingsbalans” voor de afzonderlijke huishouding, waarop men — op soortgelijke wijze als dit bij de nationale betalingsbalansen pleegt te geschieden — de splitsing in een „lopende rekening” (posten I t/m IV) en een „kapitaalrekening” (posten V t/m VII, alsmede mutaties in de post O) kan toepassen.

	0b. (zie beneden, sluitpost).
Totaal der uitgaven	II. Consumptieve uitgaven.
	IIIb. Uitgaven uit hoofde van bruto-investeringen (in ruime zin, dus elke „input” in een productieproces, inclusief voorraadvorming).
	IVb. Verrichte inkomensoverdrachten (bijv. belastingen) (bruto).
	Vb. Verrichte vermogensoverdrachten om niet (bruto).
	VIIb. Bruto-uitgaven uit hoofde van crediet- en kapitaalmarkttransacties (verstrekke credieten, betaalde aflossingen, aankoopssommen van verworven schuldvorderingen en andere beleggingswaarden), e.e.a. voor zover betaald aan anderen dan geldscheppende instellingen ^{a)} .
	VIIb. Uitgaven uit hoofde van transacties met geldscheppende instellingen (bijv. aflossingen van bankcrediet) ^{b)}).
	0b. Eindvoorraad aan kas en andere liquiditeiten.

^{a)} De posten VIIa en VIIb omvatten datgene, wat in het internationale verkeer deze termen ook transacties met (buitenlandse) geldscheppende instellingen, en somtijds ook die tussen de geldscheppende instellingen in binnen- en buitenland onderling, plegen te worden begrepen. Het is m.i. doelmattig, deze aan het internationale verkeer ontleende begrippen eveneens op het verkeer tussen binnenlandse huishoudingen en sectoren toe te passen. Men kan iets dergelijks desgewenst ook voor alle overige posten doen, en dus bijv. spreken van „export van diensten” tegenover „import van goederen” bij de gezinshuishouding, „import van goederen” tegenover „import van kapitaal” bij een bedrijf dat de aankoop van voorraden financiert met ontvangen leverancierscrediet, „export van liquiditeiten” indien de eigen kasvoorraad wordt aangesproken, en zo vervolgens. Het is hier intussen niet de plaats om op dit (didactisch m.i. zeer nuttige) aspect van de budgetvergelijking uitvoeriger in te gaan.

^{b)} Voor de geldscheppende instellingen zelve betekenen deze posten VIIa en VIIb resp. nieuwe geldschepping en geldvernietiging. Ook geldvernietiging anders dan door een betaling, resp. terugbetaling aan de geldscheppende instellingen — bijv. door het fysiek tenietgaan van chartaal geld — moet onder post VIIb worden gerubriceerd.

Het bovenstaande is, zoals uit de omschrijving der posten blijkt, een bruto-opstelling. Door saldering van de gelijk genummerde posten ter linker- en ter rechterzijde kan hieruit echter op eenvoudige wijze een *netto*-opstelling van acht posten worden afgeleid, welke vervolgens, op de wijze als ommestaaand aangegeven, nog twee aan twee tot grotere groepen kunnen worden samengevat. Elke van deze „verzamelposten” — hierna met de letters A t/m D aan te duiden — kan geacht worden gedefinieerd te zijn als de som van haar beide onderdelen (onder A — „beschikbaar inkomen” — wordt verstaan de som van de posten I en IV en zo vervolgens). Vermelding verdient, dat in deze *netto*-opstelling alleen de posten I en II noodzakelijkerwijze positief zijn; alle overige, zowel die

sub III t/m VII en sub 0 als de vier verzamelposten, kunnen zowel positieve als negatieve waarden aannemen. Het is dan ook betrekkelijk willekeurig, dat in ommestaaand de opstelling (bijv.) de post C is gedefinieerd als *netto-ontvangen* totale vermogensoverdrachten en aldus ter linkerzijde is geplaatst; men zou nl. in beginsel evengoed ter rechterzijde een post voor *netto-verrichte* vermogensoverdrachten hebben kunnen opnemen. De hier gevolgde rubricering sluit echter het best aan bij de cijferopstellingen van het C.P.B. (ook in die zin, dat post D — het *netto-liquiditeitsoverschot* — als sluitpost is behandeld en derhalve ter rechterzijde is geplaatst; in beginsel zou men alweer evengoed het *netto-liquiditeitsstekort* ter linkerzijde hebben kunnen opnemen).

I. Ontvangen oorspronkelijk inkomen (beloning voor productieve diensten).	}	A. Netto beschikbaar inkomen.	II. Consumptieve uitgaven.	}	B. Netto-bestedingen (in de reële sfeer).
IV. Netto-ontvangen overgedragen inkomsten.			III. Uitgaven uit hoofde van netto-investeringen.		
V. Netto-ontvangen vermogensoverdrachten om niet.	}	C. Netto ontvangen totale vermogensoverdrachten (in ruime zin, conform de terminologie van het Bankverslag).	VII. Netto-uitgaven uit hoofde van transacties met geldscheppende instellingen a).	}	D. Liquiditeitsoverschot (indien negatief: liquiditeitstekort).
VI. Netto-ontvangsten uit hoofde van crediet- en kapitaalmarkttransacties met anderen dan geldscheppende instellingen.			0. Netto-toeneming van kas en andere liquiditeiten.		

a) Voor de geldscheppende instellingen zelve: het saldo van geldvernietiging (bij deze opstellingswijze positief) en geldschepping (negatief).

Ook voor deze netto-opstelling geldt uiteraard nog steeds, dat de som van de posten ter linkerzijde noodzakelijkerwijze gelijk is aan die ter rechterzijde; m.a.w. dat, in bovenstaande notatie, $A+C = B+D$, of wel, iets anders geschreven, $A+C-B = D$, resp. $A-B = D-C$. Op deze wijze kan de budgetvergelijking derhalve tot slechts een viertal verzamelposten worden gereduceerd, welke — nog steeds voor elke afzonderlijke huishouding of sector — noodzakelijk op nul salderen. Hetgeen ons voor de toerekening van de inflationaire of deflationaire verschijnselen interesseert, is echter niet dit totale saldo nul, maar veeleer de *deelsaldi*, welke men verkrijgt door deze posten twee aan twee, dan wel in groepen van drie tegenover één, tezamen te nemen. Immers deze deelsaldi zijn *niet steeds*, maar alléén in bijzondere „evenwichts”-situaties, gelijk aan nul, en het is hun afwijking van de nulstand — naar boven of naar beneden — die de richting en c.q. de intensiteit van de inflationaire of deflationaire verschijnselen registreert.

De drie „overschotten”, resp. „tekorten” van het Centraal Planbureau.

Er zijn echter verschillende van deze deelsaldi, en de vraag blijft dus, welk (of welke) daarvan in dit verband relevant zijn. Op dit punt begint nu het meningsverschil tussen de Bankpresident en het C.P.B. De eerste zoekt namelijk het criterium voor het al of niet bestaan — resp. het al of niet bestaan hebben (ex post!) — van een verstoring van het monetaire evenwicht binnen een bepaalde sector, in het gedrag van de voor die sector berekende post D, d.w.z. het eerder besproken *liquiditeitsoverschot of -tekort*, terwijl het Planbureau een drietal andere deelsaldi definieert en (voor zover mogelijk) berekent, waaraan het een grotere betekenis toekent. Het eerste van deze drie is het zgn. *inkomenoverschot of -tekort*, zijnde het verschil tussen de posten A en B uit bovenstaande netto-opstelling, waarbij dus — behalve met de ontvangsten en uitgaven in de reële sfeer (de posten I, II en III) — uitsluitend met de *inkomenoverdrachten* rekening wordt gehouden. Vervolgens wordt hieruit een tweede grootheid afgeleid, nl. het *financieringsoverschot of -tekort*, hetwelk gevonden wordt door bijtelling ter linkerzijde van de vermogensoverdrachten om niet (post V), alsmede van een deel der onder VI genoemde crediet- en kapitaalmarkttransacties, nl. uitsluitend de vooraf vaststaande ⁸⁾. Het aldus gevonden deelsaldo vormt, volgens de opvatting van het C.P.B., de maatstaf voor het al of niet bestaan van hetgeen genoemd wordt het „externe monetaire

evenwicht” van de betrokken sector of het betrokken land. Na bijtelling van de overige bestanddelen van post VI — dat zijn dus de *niet* van te voren vaststaande crediet- en kapitaalmarkttransacties — vindt het Planbureau vervolgens (alles binnen één doorlopende cijfertabel) de *bruto-liquiditeitsvermeerdering of -vermindering*, welke globaal genomen ⁹⁾ overeenkomt met het liquiditeitsoverschot volgens het Bankverslag; deze grootheid acht het C.P.B. op zichzelf intussen niet relevant, maar hiervan moet z.i. eerst nog worden afgetrokken de vermeerdering van de zgn. „transactiekassen”, waarna de *netto-liquiditeitsvermeerdering of -vermindering* overblijft, welke laatste van belang wordt geacht voor de al of niet verstoring van het „interne” monetaire evenwicht.

„Liquiditeitsoverschot” versus „financieringsoverschot”.

Over het bestaansrecht van dit laatste begrip naast het eerder genoemde „externe” monetaire evenwicht is m.i. ernstige twijfel mogelijk, maar een uiteenzetting hierover zou buiten het bestek van dit artikel vallen. In het navolgende zal ik mij beperken tot een vergelijking tussen enerzijds het door de Bankpresident als criterium aangevaarde *liquiditeitsoverschot* ¹⁰⁾ en anderzijds het door het C.P.B. gehanteerde *financieringsoverschot*. Het verschil tussen deze beide bestaat blijkens het voorafgaande hierin, dat bij de berekening van eerstgenoemd overschot *alle* vermogensoverdrachten met de transacties in de reële sfeer op één lijn worden gesteld, terwijl bij het tweede dit slechts met *een deel* van deze vermogensoverdrachten het geval is; het overige gedeelte van deze vermogensoverdrachten — de niet van te voren vaststaande — wordt door het Planbureau in beginsel op één lijn gesteld met de mutaties in post D, welke laatste het saldo vormt van het (positieve of negatieve) beroep op geldscheppende instellingen en de toe- of afneming van de eigen kas- en verdere liquiditeitenvoorraad van de betrokken sector.

Vanwaar nu dit verschil in beoordeling van dit gedeelte van de crediet- en kapitaalmarkttransacties? Men zou dit — oppervlakkig gezien — kunnen toeschrijven aan het feit, dat het C.P.B. van de reële sfeer uit redeneert — zijn cijferopstelling begint immers met de posten I t/m IV — terwijl de Bankpresident het „aangrijpingspunt” voor zijn waarneming bewust in de financiële sfeer zoekt (blz.46) en zijn cijferopstellingen in eerste instantie geheel baseert op een analyse van de posten V t/m VII alsmede de post 0. Toch komt het mij voor, dat hierin niet het wezenlijke punt van verschil kan zijn gelegen; immers uit het

⁸⁾ Enkele technische verschillen, o.a. ten aanzien van de „local currency” rekening, kunnen hier buiten beschouwing blijven.

¹⁰⁾ Kortheidshalve zal in het vervolg alleen van „overschotten” en niet meer van de corresponderende „tekorten” worden gesproken.

⁹⁾ Hiermede wordt dus — m.i. in beginsel terecht, zie beneden — een „ex ante” element in het begrippenstelsel van het C.P.B. geïntroduceerd.

tot dusver besprokene volgt, dat men in beginsel van elk der besproken overschotten en tekorten *twee volkomen gelijkwaardige definities* kan geven, die noodzakelijkerwijs elkaars spiegelbeeld zijn. Zo werd bijv. het inkomensoverschot in het voorafgaande gedefinieerd als $A-B$ (dus reëel), maar het kan — gezien de samenhang van de vier verzamelposten in de budgetvergelijking — even adequaat worden omschreven als het verschil $D-C$ (financieel). Evenzo kan het liquiditeitsoverschot worden gedefinieerd als D (opgebouwd uit $VII+0$, dus financieel), maar het wordt wederom even volledig omschreven als het saldo $A-B+C$, d.w.z., uitgaande van de reële posten A en B met een „correctiepost” ter zake van de vermogensoverdrachten C . In zoverre kan dus alleen van een andere waarnemingstechniek en mogelijkerwijze van een iets anders gelegd accent in de redenering, maar nauwelijks van een wezenlijk verschil in economische betekenis van de gevonden resultaten sprake zijn.

In werkelijkheid ligt de oorzaak van het meningsverschil dan ook m.i. elders en dieper. Naar wij hierboven zagen, is namelijk het voor Dr Holtrop beslissende criterium voor het bestaan van een inflationaire of deflationaire storing, of het gehele per periode verdiende inkomen — en tevens niet meer dan dat inkomen — inderdaad in de vorm van koopkrachtige vraag „doorstroomt”. Dit nu is z.i. het geval, niet alleen indien de gerechtigde tot dit inkomen het *zelf* in de reële sfeer besteedt, maar ook wanneer hij een groter of kleiner deel er van spaart en het aldus bespaarde om niet (vermogensoverdracht in engere zin, post V) of via de kapitaalmarkt (post VI) *aan een derde* doorgeeft. Indien die derde het daarna in liquide vorm vasthoudt en aldus de doorstroming doet stagneren, is dat *zijn* zaak — zijn „schuld”! — en niet die van de spaarder/belegger, die, door het aanbieden op de kapitaalmarkt, zijn „Schuldigheid” gedaan heeft. Dit alles, zo men wil, nog enigszins impliciet in de tekst van het Bankverslag. Maar voor het omgekeerde geval — d.w.z. gezien van uit het standpunt van degene, die via de kapitaalmarkt middelen *verkrijgt* — staat het met zoveel woorden op blz. 47 te lezen: „Wordt gebruik gemaakt van leverancierscrediet of van kapitaalmarkt middelen, dan *mag worden verondersteld*, dat de voor monetaire neutraliteit vereiste overdracht van *elders uit lopende bijdragen tot het productieproces beschikbaar gekomen* middelen inderdaad heeft plaatsgevonden” (cursiveringen van mij). M.a.w., wie zich via de kapitaalmarkt financiert, mag aannemen, dat hij hetzij nieuwe besparingen, hetzij vrijgekomen desinvesteringsgelden ontvangt. Als die veronderstelling niet juist is — m.a.w. wanneer de aanbieder ter kapitaalmarkt in feite uit andere bronnen heeft geput, bijvoorbeeld uit zijn eigen liquiditeitsvoorraad (ontpotting), of zelfs, direct of indirect, uit nieuw gecreëerd geld — dan is dat de zaak (de „schuld”) van die aanbieder, maar *niet* van degene, die de middelen verkrijgt. Deze laatste is niet alleen „gerechtigd”, doch zelfs „verplicht” de ontvangen middelen in de reële sfeer te besteden, of op zijn minst op zijn beurt via de kapitaalmarkt door te geven; doet hij dit niet, dan heeft *hij* een liquiditeitsoverschot, d.w.z. *hij* is dan degene, die de monetaire circulatie doet stagneren en dus — voor zijn deel — deflatie veroorzaakt.

Betekenis van de „secundaire liquiditeiten”.

Ziehier het criterium, dat Dr Holtrop voor zijn „toerekening” van deflationaire — en mutatis mutandis ook van inflationaire — gedragingen aan bepaalde huishoudingen of sectoren hanteert. Alvorens hiertegenover kritisch stelling te nemen, dient echter nog op iets anders te

worden gewezen: nl. dat de President een diametraal ander standpunt aanneemt wanneer het niet *kapitaalmarkt*transacties maar *geldmarkt*transacties betreft, of, iets meer in het algemeen, transacties, die bestaan in het verruilen van geld (in engere zin) tegen andere, zgn. secundaire, liquiditeiten of omgekeerd. Onder „*secundaire liquiditeiten*” worden in dit verband verstaan kortlopende schuldbekentenissen van overheidslichamen, alsmede bepaalde — niet tot het geld in engere zin gerekende — obligo's van banken (met name termijndeposito's en valutarekeningen van ingezetenen). Het hieromtrent betoogde sluit nauw aan bij hetgeen de President ook reeds in vorige bankverslagen over deze secundaire liquiditeiten — in de Angelsaksische literatuur bekend onder de naam van „near-money” — heeft geschreven. In het kort komt dit hierop neer, dat deze liquiditeiten praktisch geheel op één lijn worden gesteld met geld in engere zin, aangezien de houder het in zijn macht heeft te allen tijde geldcreatie af te dwingen; in zoverre belichaamt dus een grote massa van deze liquiditeiten in handen van het publiek evenzeer een „inflationair potentieel” als een hoog bedrag aan kasvoorraden in engere zin. Echter: niet alleen tijdens hun *bestaan*, maar ook en vooral bij hun *ontstaan* en bij hun *tenietgaan* hebben deze secundaire liquiditeiten volgens Dr Holtrop een fundamenteel andere betekenis dan de op de kapitaalmarkt verhandelde vermogenswaarden; en hierop vooral komt het voor de door hem gemaakte onderscheiding aan. Wat het *ontstaan* betreft, lezen wij nl. op blz. 49, dat creatie van secundaire liquiditeiten „vaak” plaatsvindt ter voldoening aan een gestegen liquiditeitsvoorkeur van de private huishoudingen, zonder dat daar een compenserend liquiditeitstekort bij de emittent (m.n. de Overheid) tegenoverstaat, hetgeen ten gevolge heeft, dat de creatie van secundaire liquiditeiten, althans in het marginale geval, gepaard gaat met de vernietiging van „primaire” liquiditeiten, d.i. van (chartaal of giraal) geld. En voor het omgekeerde geval lezen wij op blz. 57, dat, bij afstoting van secundaire liquiditeiten op de geldmarkt, „de geldscheppende instellingen bij een netto-aanbod verwacht kunnen worden als koper te zullen optreden”; m.a.w. dat hier, tegen intrekking van de secundaire liquiditeiten (of althans tegenover de verdwijning hiervan uit de private sector) normaliter nieuwe geldschepping zal plaatsvinden. A fortiori geldt dit laatste in het eerder op blz. 57 genoemde geval, waarin de afstoting van secundaire liquiditeiten niet via de geldmarkt, maar in de vorm van niet-continuering op de vervaldag (bijv. van schatkistpapier) geschiedt.

Vrij vertaald (in bewoordingen, die een directe confrontatie met de eerder geciteerde passages over de kapitaalmarkttransacties mogelijk maken): wie zijn bespaarde geldmiddelen op de kapitaalmarkt brengt — d.w.z. deze belegt in langlopende schuldtitels (aandelen inbegrepen) of in kortlopende vorderingen op *anderen* dan de Overheid of geldscheppende instellingen — laat deze besparingen „doorstromen”. Wie ze daarentegen in secundaire liquiditeiten belegt, doet dit niet, maar laat de bespaarde bedragen in feite uit de circulatie verdwijnen; m.a.w. hij gedraagt zich precies even deflationair als wanneer hij *déze* in geldvorm had opgepot.

Omgekeerd: wie nieuwe *kapitaalmarkt*waarden emitteert of bestaande uit eigen bezit vervreemdt, wordt verondersteld steeds inschrijvers of kopers te zullen vinden, die hun aankoop uit *niet*-inflationaire bron financieren, en handelt daarom zelf monetair neutraal, indien en voor zover hij het aldus ontvangen geld verder laat doorstromen (zie boven); wie daarentegen secundaire liquidi-

teiten uitgeeft of afstoot, moet er mee rekenen, dat hij in feite een beroep doet op nieuwe geldschepping, en gedraagt zich derhalve, bij besteding van het provenu hiervan even inflationair als wanneer hij rechtstreeks een beroep op nieuw bankcrediet zou hebben gedaan, dan wel eigen kasmiddelen (afkomstig uit besparingen in een vroegere periode) zou hebben „ontpot”.

Nog anders en wellicht het eenvoudigst geformuleerd: secundaire liquiditeiten *zijn* in de gedachtengang van de President in wezen niet anders dan een soort kasvoorraden, en accumulatie of afstoting er van is dus precies even deflationair of inflationair als die van geld in engere zin; daarentegen is elke *verwisseling* van geld tegen secundaire liquiditeiten — of omgekeerd — in wezen niet anders dan een omzetting van de ene geldsoort in de andere, en dus evenzeer als deze monetair neutraal¹¹⁾.

Kritisch commentaar: bepaalde tegenstellingen te scherp geaccentueerd.

Tot zover de — weliswaar in iets andere bewoordingen, maar m.i. in wezen getrouw aan de bedoelingen van de steller weergegeven — theorie van het Bankverslag. Past zij op de feiten? Wat de zojuist weergegeven opvatting omtrent de secundaire liquiditeiten betreft, ben ik geneigd deze vraag in hoofdzaak bevestigend te beantwoorden. „In hoofdzaak” — want het is uiteraard niet *noodzakelijk* zo, dat *uitsluitend* geldscheppende instellingen bij een extra-aanbod van secundaire liquiditeiten als afnemers en bij een versterkte vraag als leveranciers hiervan zullen optreden; ook op de geldmarkt kan er immers nog zoiets als een rente-mechanisme bestaan, dat nieuwe kopers uit de private sector (institutionele beleggers daaronder begrepen) uit hun tent lokt, die zelf daartegenover bijv. kapitaalmarktbeleggingen afstoten, of omgekeerd. Het verslag „stilleert” de werkelijkheid op dit punt dus wellicht iets te radicaal, maar maakt het beeld in dit opzicht voor de *marginale* transacties op de geldmarkt toch niet in ernstige mate onrealistisch, *althans onder normale omstandigheden*. Wel dient echter de vraag te worden gesteld, of deze stilering *speciaal voor het jaar 1953* voldoende met de feiten overeenstemt, althans voor de periode, waarin — zoals iets verderop in het Bankverslag uitvoerig wordt medegedeeld — zowel het Ministerie van Financiën als De Nederlandsche Bank zelve de „kraan” voor de verdere uitgifte van schatkistpapier, eerst gedeeltelijk en later zelfs geheel, hadden dichtgedraaid. Dat de *afstoting* van secundaire liquiditeiten ook toen nog als regel tot geldschepping leidde, wil ik niet ontkennen; maar voor het omgekeerde geval gold m.i. niet langer het gestelde op blz. 49/50, nl. dat de *verwerving* van deze liquiditeiten automatisch tot nieuwe aanmaak er van tegen intrekking van bestaand geld leidde; ook en juist de marginale aspirant-kopers waren nu immers op „de markt” in engere zin aangewezen, zodat van een wezenlijk verschil met kapitaalmarkttransacties m.i. nauwelijks meer sprake was.

Dit laatste is intussen niet mijn voornaamste bezwaar; belangrijker is nl. de vraag, of, ook afgezien van deze speciale situatie, de scherpe „zwart-wit” tegenstelling, die de President maakt tussen enerzijds de transacties in secundaire liquiditeiten en anderzijds alle (andere) vermogensoverdrachten — met name die via de kapitaalmarkt — wel voldoende gerechtvaardigd is. Is het niet veeleer zo, dat de hierboven weergegeven argumentatie, die Dr Holtrop *bij uitsluiting* voor de transacties in

secundaire liquiditeiten wil laten gelden, in feite *ook* op een belangrijk deel van de kapitaalmarkttransacties toepasselijk is; m.a.w. dat de grenslijn tussen deze beide groepen transacties in werkelijkheid veel geleidelijker en vloeiender verloopt dan in het verslag wordt gesuggereerd? Meer concreet uitgedrukt: worden niet de kapitaalmarkt en de geldmarkt te zeer als waterdicht gescheiden reservoirs beschouwd, met verwaarlozing van de talloze directe en indirecte verbindingskanalen tussen deze beide?

Indien men zich van het bestaan van deze, soms vrij gemakkelijk, in andere gevallen wat moeilijker waarneembare, maar in feite altijd aanwezige verbindingskanalen rekenschap geeft, is er m.i. ernstige reden tot twijfel aan de juistheid van de eerder (zie hierboven blz. 453) geciteerde „veronderstelling”, krachtens welke via de kapitaalmarkt verkregen middelen steeds geacht mogen worden „elders uit lopende bijdragen tot het productieproces beschikbaar te zijn gekomen”. Weliswaar zal dit *voor een deel* van deze middelen in het algemeen juist zijn — normaliter zal er immers in elke periode een zeker „ex ante” aanbod in de vorm van nieuwe netto-besparingen en eventueel van blijvend vrijgekomen desinvesteringsgelden beschikbaar zijn — maar hetgeen ons voor de monetaire analyse interesseert, zijn juist de gevallen, waarin dit aanbod en de daartegenoverstaande vraag uit hoofde van nieuwe investeringen elkander (wederom „ex ante” beschouwd) *niet* volledig dekken, zodat er aanvankelijk hetzij een onbevredigde excedentaire vraag, hetzij een excedentair aanbod aanwezig is. In die gevallen ontstaan er nl. spanningen op de kapitaalmarkt, welke normaliter eerst via een op- of neerwaartse beweging van de prijs — in casu de koersen, en indirect dus ook het rendement, van beleggingswaarden — kunnen worden overbrugd, waarna zal blijken, dat „ex post” een deel¹²⁾ van de aanvankelijke excedentaire vraag alsnog is bevredigd, resp. van het excedentaire aanbod alsnog is geabsorbeerd. En indien men dan nagaat, hoe dit in concreto gebeurd is, zal dit in tal van gevallen juist geschied blijken te zijn via één of meer der bovengenoemde verbindingskanalen tussen kapitaalmarkt en geldmarkt; d.w.z. uiteindelijk hetzij door een direct of indirect extra beroep op, resp. betaling aan geldscheppende instellingen (de uitgevers van secundaire liquiditeiten hieronder begrepen), hetzij door een toe- of afneming van de eigen liquiditeitsvoorraad van hen, die als „overbruggende” — dus marginale — kopers of verkopers zijn opgetreden.

In het kader van dit artikel is het niet mogelijk van deze verbindingskanalen een volledig overzicht te geven, zodat met een enkel voorbeeld moge worden volstaan. Stel, dat op de kapitaalmarkt een extra verkoopdruk ontstaat, doordat bepaalde houders van effecten — bijv. langlopende staatsleningen — deze wensen te „mobiliseren” ter financiering van een of meer nieuwe investeringsprojecten. Normaliter zal hierdoor een neerwaartse druk op de koersen van deze fondsen ontstaan, welke eerst zal ophouden, wanneer als gevolg hiervan nieuwe kopers zijn aangetrokken. Om te beginnen kan men zich nu het geval denken, dat deze nieuwe kopers zelf geldscheppende instellingen zijn; in dit geval vindt rechtstreeks „monetisering” van de afgestoten kapitaalmarktwaarden plaats. Echter is ook het geval denkbaar, dat — daartoe aangelokt door de gedaalde koersen — bepaalde houders van secundaire liquiditeiten tot een ruiltransactie over-

¹¹⁾ Ten hoogste wordt hierdoor een *reeds bestaande* deflationaire toestand bestendig; men had reeds eerder opgepot — in de vorm van geld — en blijft dit ook na de omwisseling in secundaire liquiditeiten doen.

¹²⁾ Mogelijk is uiteraard, dat als gevolg van de koersstijging of -daling ook de oorspronkelijke extra-vragers of aanbidders zich *ten dele* terugtrekken; dat dit *ten volle* zou geschieden (zodat het „inspringen” van anderen in het geheel niet zou behoeven plaats te vinden) is echter een onwaarschijnlijk grensgeval.

gaan, waarbij zij de aangeboden kapitaalmarktwaarden absorberen tegenover een afstoting van secundaire liquiditeiten tot een gelijk bedrag, welke laatste dan op haar beurt — conform de theorie van het Bankverslag — tot schepping van nieuw geld leidt; in een dergelijk geval kan men spreken van een „indirecte monetisering”, welke uiteraard ook via meer dan één tussenschakel kan lopen. Ten slotte is het mogelijk, dat — alweer aangelokt door de gedaalde koersen, en al dan niet via één of meer tussenschakels — houders van tot dusver onbelegde primaire liquiditeiten (dus kasvoorraden in engere zin) de aangeboden kapitaalmarktwaarden overnemen, hetgeen technisch weliswaar geen nieuwe geldschepping betekent, maar desondanks even inflationair is (ontpotting). In elk van deze drie gevallen is het duidelijk, dat de door de oorspronkelijke verkopers via de kapitaalmarkt aange trokken middelen in feite *niet* elders uit lopende bijdragen tot het productieproces beschikbaar zijn gekomen, maar precies evenzeer inflationair gefinancierd zijn als dit (normaliter) bij afstoting van secundaire liquiditeiten het geval zou zijn geweest. En op geheel analoge wijze kan men aantonen, dat nieuwe besparingen, welke via de kapitaalmarkt worden aangeboden, volstrekt niet altijd elders als koopkrachtige vraag naar goederen en diensten te voorschijn zullen komen, maar dat er verschillende kanalen zijn, waarlangs deze bedragen kunnen terechtkomen, hetzij bij geldscheppende instellingen (waardoor de totale geldhoeveelheid wordt verminderd), hetzij bij niet-geldscheppende huishoudingen waar een versterkte oppotting plaatsvindt, het een en het ander met het gevolg, dat de „doorstroming” stagneert.

Wanneer dit echter zo is, dan is er naar mijn mening ook alle reden om de „verantwoordelijkheid” voor de aldus in gang gebrachte inflationaire of deflationaire processen toe te rekenen aan de groep of sector, die tot deze gang van zaken de *eerste* stoot gaf; en dat zijn (in het

inflationaire geval) *niet* degenen, die, reagerend op de gedaalde koersen, de afgestoten vermogenstitels ten koste van een liquiditeitstekort — in de zin van het Bankverslag — verwerven, maar wél degenen die, ter wille van hun nieuwe investeringsplannen, tot die afstoting het initiatief namen. Bij deze laatste groep constateren wij echter *geen* liquiditeitstekort — immers bij hen vindt geen rechtstreeks beroep op geldscheppende instellingen¹³⁾, noch ook een afstoting van eigen liquiditeiten plaats — maar wél een inkomenstekort, of althans een financieringstekort¹⁴⁾, in de zin van het Centraal Planbureau.

Uit de gegeven voorbeelden, die met vele andere uit te breiden zouden zijn — het gemeenschappelijke element blijft hierin steeds hetzij de directe of indirecte monetisering van de afgestoten kapitaalmarktwaarden, hetzij de indirect uitgelokte ontpotting bij *anderen* dan de aanvankelijke „initiatiefnemers” — concludeer ik derhalve, dat het liquiditeitstekort of -overschot in de zin van het Bankverslag niet het meest relevante criterium voor een zinnvolle toerekening van inflationaire of deflationaire verschijnselen aan een bepaalde huishouding of sector is. Welke hiervan de consequenties zijn voor de beoordeling van de concrete situatie in 1953, hoop ik, aan de hand van een hergroepering der cijfers uit het Bankverslag, in een tweede artikel aan te tonen, waarbij tevens nog iets uitvoeriger zal worden ingegaan op de in het voorafgaande nog slechts terloops vermelde tegenstelling tussen „autonome impulsen” en „geïnduceerde reacties” in de verschillende sectoren.

¹³⁾ In het volgende artikel zal blijken, dat *statistisch* het geval, dat ik hierboven als „directe monetisering” aanduidde, in het Bankverslag (in zoverre in strijd met het eigen theoretische uitgangspunt) ten slotte toch als een beroep van de particuliere sector op geldscheppende instellingen wordt behandeld.

¹⁴⁾ Met nadruk op dit laatste, waarbij — zie boven — de *ex ante* vaststaande vermogensoverdrachten wél als „doorstroming” worden behandeld; m.i. terecht, aangezien voor die gevallen de hierboven in de tekst gegeven argumentatie, nl. dat het nieuwe evenwicht eerst via een koersverandering tot stand komt — *niet* geldt.

[-s-Gravenhage.

J. G. KOOPMANS.

Is het middenstandsinkomen de laatste jaren vooruitgegaan?

In de kringen van hen, die zich met de middenstand hebben bezig-gehouden leeft de overtuiging, dat de economische positie van de middenstander in de laatste halve eeuw aanzienlijk is verzwakt, welke verzwakking tot uiting komt in een steeds groter aantal middenstanders, hetwelk uit hun zaak een steeds geringer inkomen trekt. Het is uitermate moeilijk deze overtuiging met cijfers waar te maken vanwege het zo goed als geheel ontbreken van cijfermatige gegevens uit de eerste decennia van deze eeuw. Nochtans heeft schrijver dezes daartoe een poging ondernomen¹⁾, welke poging een wat de juristen zouden noemen begin van bewijs heeft opgeleverd. Uit een onderzoek in de gemeente Delft voor het jaar 1928 bleek, dat 52,8 pCt van de aldaar gevestigde middenstanders uit hun zakelijk inkomen na aftrek van inkomstenbelasting een bedrag van f 2.000 of méér overhielden, terwijl uit een landelijk door Dr Luyckx en ondergetekende voor het jaar 1948 ingesteld onderzoek is gebleken, dat slechts nauwelijks 38½ pCt van de toen bevroegde middenstanders een eveneens na aftrek van inkomstenbelasting in koopkracht met de f 2.000 in 1928 vergelijkbaar inkomen genoten, hetwelk dan ten minste f 3.600 diende te bedragen. De gevolgde berekeningen waren evenwel benaderend en bovendien werd een lokaal onderzoek ver-

geleken met een landelijk; nochtans ligt hier wel een duidelijke aanwijzing.

Thans is het echter mogelijk, althans voor de jaren 1948 en 1952, een betere vergelijking te treffen. Deze heeft weliswaar geen enkele bewijskracht ter ondersteuning van de in de aanvang van dit artikel uitgesproken overtuiging, doch is wel van groot belang voor het verloop der middenstandsinkomens in de laatste jaren. Verschenen is nl. dezer dagen een nieuwe publicatie van het Economisch Instituut voor den Middenstand²⁾ naar aanleiding van de eerste resultaten van een steekproef bij ongeveer 6.000 over het gehele land verspreide middenstanders. Bij deze enquête werd o.a. gevraagd naar het inkomen uit de zaak over 1952 en de op deze wijze verkregen antwoorden zijn vergelijkbaar met de resultaten, welke Dr Luyckx en schrijver dezes hebben verkregen bij hun steekproef bij 1.776 eveneens over het gehele land verspreide middenstanders voor het jaar 1948³⁾, waarbij ook het inkomen uit het bedrijf kon worden berekend.

Terecht spreekt het nieuwe geschrift van het E.I.M. van inkomensverhoudingen, want het ging bij deze steekproef om een indeling in — overigens scherp begrensde — inkomensklassen, gelijk ook het geval is in het hierboven

¹⁾ Inkomensverhoudingen in ambacht en detailhandel, Sociaal-economische gegevens over het midden- en kleinbedrijf, 's-Gravenhage 1954.

²⁾ Herkomst en toekomst van de middenstander, door Dr E. J. Tobi en Dr A. W. Luyckx, Amsterdam 1950, blz. 97.

³⁾ Sociaal Maandblad Arbeid, 7e jaargang no 12 dd. 20 December 1952, blz. 257 v.

bedoelde onderzoek voor 1948. Beide steekproeven zijn dus direct vergelijkbaar, althans voor zover de indeling naar inkomensgroepen parallel loopt en dat is voor een groot deel het geval, nl. bij de groepen boven de f 5.000. Beneden deze grens was de indeling anders, zodat in de onderstaande tabel de groepen onder deze grens tezamen zijn genomen. De vergelijking levert dan het volgende beeld.

Inkomensgroep	Percentage Luyckx en Tobi 1948	Percentage E.I.M. 1952	
		ambacht	detailhandel
beneden f 5.000	78	78	78
van f 5.000 tot f 7.500	16	13	12
van f 7.500 tot f 10.000	4	4	5
boven f 10.000	2	5	5
	100	100	100

Bij de beschouwing van deze tabel vallen twee zaken onmiddellijk op. In de eerste plaats, dat het percentage middenstanders, hetwelk in beide jaren een inkomen van minder dan f 5.000 uit de zaak trok, gelijk is. Vanzelfsprekend is dat toeval, doch ook wanneer deze percentages 78 en 80 of 78 en 76 zouden zijn geweest, zou de overeenstemming nog treffend genoeg zijn geweest. En waar het hier om inkomensverhoudingen gaat ligt de conclusie voor de hand, dat in deze vier jaren het aantal middenstanders met een inkomen uit de zaak van minder dan f 5.000 ongeveer is gelijk gebleven. Het is natuurlijk jammer, dat de indeling naar inkomensgroepen beneden deze grens bij beide enquêtes verschillend is, want het zou ongetwijfeld interessant zijn geweest hier nog een verdere differentiatie toe te passen. Toch bestaat ook hier nog een mogelijkheid van verdere vergelijking. Reeds in de aanvang van dit opstel werd vermeld, dat Dr Luyckx en ondergetekende voor het jaar 1948 over cijfers beschikten voor, inkomens onder en boven f 3.600. Deze gegevens zijn eveneens ontleend aan hun enquête bij 1.776 middenstanders en nu kunnen deze cijfers worden vergeleken met die, welke de publicatie van het E.I.M. geeft voor inkomens beneden f 4.000. Dan blijkt, dat in 1948 volgens Tobi en Luyckx 61 pCt een inkomen uit de onderneming trok van minder dan f 3.600 en in 1952 volgens het E.I.M.

62 pCt in het ambacht en 64 pCt in de detailhandel beneden de f 4.000. Waar deze beide grenzen niet veel verschillen mag uit deze cijfers wel worden geconcludeerd, dat ook de verdeling der percentages in de groepen met minder dan f 5.000 inkomen ongeveer dezelfde is gebleven. Deze vaststelling is van belang, omdat hiermede wel zeer waarschijnlijk is gemaakt, dat de positie van het randbedrijf in deze vier jaren niet is verbeterd.

Wenden wij ons thans weer tot de bovenstaande tabel, dan valt in de tweede plaats op, dat bij de inkomens boven f 5.000 een niet onbelangrijke verschuiving naar boven heeft plaats gehad in deze jaren. Immers, het percentage van de inkomensgroep tussen f 5.000 en f 7.500 is gedaald, dat van de inkomens tussen f 7.500 en f 10.000 is iets gestegen en dat voor de groep boven de f 10.000 is aanmerkelijk gestegen. Hieruit valt de belangrijke slotsom te trekken, dat diegenen onder de middenstanders, die reeds in 1948 tot de hogere inkomensgroepen behoorden en waarschijnlijk dus hun vak goed verstonden, hun positie hebben kunnen verbeteren. Uit de publicatie van het E.I.M. blijkt dan verder nog, dat de hogere inkomens meer dan elders worden aangetroffen in gemeenten met méér dan 20.000 inwoners.

De vergelijking tussen de jaren 1948 en 1952 laat nog een andere, voor de te volgen middenstandspolitiek hoogst belangrijke, gevolgtrekking toe. Steeds rekening houdend met de wetenschap, dat het hier om verhoudingen gaat, is het nochtans duidelijk, dat er alléén in de hogere groepen een verschuiving naar boven heeft plaats gevonden, doch niet van de lagere inkomensgroepen *als-totaliteit* naar de hogere. Immers, vergelijking van 1952 met 1948 leert, dat de verhouding tussen de inkomens beneden en boven de grens van f 5.000 dezelfde is gebleven. Maar dat betekent, dat in deze 4 jaren de grote massa kleinere en kleinste bedrijven géén kans heeft gezien de opwaartse beweging in de hogere groepen te volgen en dus is achtergebleven. Er is dus géén verbetering over de gehele linie; ruim twee derde deel van de middenstand is zelfs relatief achteruitgegaan en daar zal dus ook het accent bij het te volgen beleid dienen te liggen.

's-Gravenhage.

Dr E. J. TOBI.

De werkring der economen

De in Februari 1954 verschenen adreslijst van afgestudeerde economen is in vele opzichten uitgebreider dan de voorafgaande uitgaven. Zij omvat thans voor het eerst de afgestudeerden der economische faculteiten van de Vrije Universiteit en van de Rijksuniversiteit te Groningen. Verder omvat zij een opgave van de Rotterdamse baccalaurei en van de houders van het diploma Handels-economie.

Bij de verwerking van deze gegevens tot tabellen zijn de laatste categorieën buiten beschouwing gelaten, zodat overeenkomstige cijfers als die, gepubliceerd in „E.-S.B.” van 27 Mei 1953, zijn verkregen.

Tabel I geeft een overzicht van de — thans 5 — categorieën afgestudeerden, verdeeld naar een 20-tal groepen van werkringen. Werden in 1953 opgevoerd 2.698 economen, waaronder 300, waarvan de werkring niet vaststond, thans zijn er 2.973 opgegeven, terwijl over 382 geen gegevens betreffende de werkring bekend zijn.

Tabel II geeft in grove trekken een vergelijking met vorige jaren.

TABEL II.

In pCt van het totaal aantal economen waren werkzaam bij:	1937	1953	1954
Particulier bedrijf	33,1	38,9	39,4
Overheidsbedrijf	2,7	3,6	3,4
Overheidsdienst	30,5	18	17,6
Semi-overheidsdienst en verenigingen	8,2	13,8	14,2
Vrije beroepen, onderwijs en overige	25,5	25,7	25,4

De verandering tussen 1953 en 1954 is te klein om er een andere conclusie aan te verbinden, dan dat de cijfers een zekere consistentie gaan vertonen, zoals dat bij redelijk betrouwbare statistieken het geval pleegt te zijn.

De wijziging in structuur, welke de oorlog heeft teweeggebracht, kan, behalve uit de vergelijking tussen de cijfers van 1937 en de recente, ook worden verkregen, door na te gaan of er belangrijke verschillen zijn in de werkringen van hen, die na 1945 zijn afgestudeerd en hen, die voordien hun doctoraal behaalden. In algemene zin moet daarbij worden opgemerkt, dat van de 382 afgestudeerden, wier werkring onbekend is, er 306 waren, die na 1945 zijn afgestudeerd. Onder hen bevindt zich een deel, dat pas is afgestudeerd, dat in militaire dienst is, enz.

TABEL I.

	Aantal afgestudeerden					Totaal	
	Amsterdam Gem. Univ.	Rotterdam	Tilburg	Vrije Universiteit	Groningen	Aantal	In pCt
1. Land- en tuinbouw	—	2	1	—	—	3	0,1
2. Industrie	82	331	123	2	—	538	20,8
3. Groothandel	19	93	30	—	—	142	5,5
4. Detailhandel	17	23	20	—	—	60	2,3
5. Verkeer	13	60	4	—	—	77	3,0
6. Financiële Instellingen ..	42	126	31	1	—	200	7,7
Totaal particulieren	173	635	209	3	—	1.020	39,4
7. Overheidsbedrijven	13	32	43	—	—	88	3,4
8. Departementen	22	139	33	1	—	195	7,5
9. Dep. diensten	6	74	11	—	—	91	3,5
10. Gem. en prov. adm.	—	13	11	—	—	24	0,9
11. Gem. en prov. diensten ..	2	15	18	—	—	35	1,4
12. Rijksacc. dienst	5	21	1	—	—	27	1,0
13. Andere overheidsfuncties	19	51	16	—	—	86	3,3
Totaal Overheid	54	313	90	1	—	458	17,6
14. Semi-overheidsdienst ..	6	71	34	—	—	111	4,3
15. Organ. en verenigingen	28	119	102	5	2	256	9,9
Totaal semi-overheid, org. en verenigingen	34	190	136	5	2	367	14,2
16. Accountantskantoren ..	42	146	47	—	—	235	9,1
17. Pers en publiciteit	7	18	7	—	—	32	1,2
18. Andere vrije beroepen ..	29	68	37	—	—	134	5,2
19. Onderwijs	14	91	36	1	1	143	5,5
20. Indonesië	14	92	8	—	—	114	4,4
Totaal vrije beroepen, onderwijs, Indonesië	106	415	135	1	1	658	25,4
Totaal bekend	380	1.585	613	10	3	2.591	100
Totaal onbekend	46	239	88	8	1	382	
Totaal generaal	426	1.824	701	18	4	2.973	

In totaal hebben van de 2.591 afgestudeerden wier werkring bekend is, 1.514 hun doctoraal in 1945 of later afgelegd, dat is 59 pCt. Men zou kunnen zeggen, dat de meerderheid der economen geen depressie-ervaring heeft, maar daarentegen is toegerust met de Keynesiaanse economie.

In tabel III is het percentage van de in of na 1945 afgestudeerden per groep van werkkringen, in opklimmende rangorde weergegeven.

TABEL III.

Groep	Totaal aantal afgestudeer- den	Percentage, dat na de oorlog is afgestudeerd
1. Landbouw	3	33
20. Indonesië	114	39
13. Andere overheidsfuncties	86	45
16. Accountantskantoren	235	48
19. Onderwijs	143	48
14. Semi-overheidsdienst	111	51
8. Departementen	195	54
18. Andere vrije beroepen	134	54
9. Departementale diensten	91	56
6. Financiële instellingen	200	57
gemiddelde		59
7. Overheidsbedrijven	88	60
12. Rijksaccountantsdienst	27	63
2. Industrie	538	65
4. Detailhandel	60	65
5. Verkeer	77	65
17. Pers en publiciteit	32	65
15. Organisaties en verenigingen	256	68
3. Groothandel	142	70
10. Gem. en Prov. administraties	24	71
11. Gem. en Prov. diensten	35	77

Een analyse van deze cijfers dient met enige voorzichtigheid te geschieden. De soms aanzienlijke afwijkingen, welke deze percentages van het gemiddelde vertonen kunnen uiteenlopende oorzaken hebben. Het is duidelijk, dat na 1945 Indonesië voor velen niet aantrekkelijk was, voornamelijk om niet-economische redenen. Maar voor de overige groepen kan men zich afvragen of een geringe behoefte aan economen of een onvoldoende salariëring, resp. onvoldoende perspectieven de oorzaken zijn van lage percentages. Er zijn daarnaast andere mogelijkheden. Bijvoorbeeld zou men voor de andere vrije beroepen kunnen aanvoeren, dat daarvoor bedrijfservaring ge-

wenst is, zodat men eerst op latere leeftijd hiertoe zou komen.

Dat de jeugdige economen in sterkere mate emplooi hebben gevonden bij industrie, handel en verkeer, dan voor de oorlog het geval was, stemt tot veheugenis. Dit kon worden verwacht, omdat de in tabel II gegeven cijfers reeds in deze richting wijzen.

Onverwacht is het overwegen van de oudere economen in de accountancy en bij het onderwijs, en het sterk overwegen van de jongere economen bij provincie en gemeente. Wellicht kan het laatste worden verklaard uit het relatief grote aandeel, dat de Tilburgenaren hierbij innemen. Van tezamen 59 economen in deze twee groepen zijn er 29 Tilburgenaren, en van de 44 na de oorlog afgestudeerden 25 Tilburgenaren.

's-Gravenhage.

Dr J. G. STRIDIRON.

BOEKBESPREKINGEN

Ir L. H. J. Angenot, *Verhandelingen over het vraagstuk van de dichtheid der bebouwing*. N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn 1954, 99 blz., f 4,90.

Het is nog niet zo heel lang geleden dat er in Nederland een stichting in het leven werd geroepen die zich ten doel stelt het verzamelen van kengetallen. Kengetallen zijn standaardgegevens of normen zo men wil, waaraan andere gegevens kunnen worden getoetst en met behulp waarvan men dus op afwijkingen attent wordt gemaakt.

Zo ogenschijnlijk is het eenvoudig en het klinkt zeer plausibel, dat men deze kengetallen van zo groot nut acht dat men voor de verzameling daarvan een stichting in het leven roept. Er zit echter meer aan vast. Het woord kengetal wekt namelijk heel sterk de indruk, alsof de wereld vol is van verbanden, die met één enkele parameter volkomen bepaald zijn. Dit is helaas niet het geval. Ten minste 90 pCt van alle verbanden in de economie bijv. is niet evenredig en daarom kan men voor de omschrijving daarvan ook niet zonder meer met één kengetal volstaan. Men dient voor deze 90 pCt *functies* te zoeken, relaties tussen de grootte waarvan men iets wenst te zeggen en de voor die grootte bepalende factoren:

Dit bezwaar tegen de kengetallen geldt in even sterke mate tegen de stedebovorkundige normen. Er zijn er vele; x m² sportterrein per inwoner, y m² plantsoen, z woningen per ha enz. enz. Of de mensen meer tennissen of meer voetballen, of er veel jonge of veel oude mensen zijn, of het een villawijk of een arbeiderswijk betreft, steeds duikt de x m² weer op, alsof dit een gegeven grootte was, voor eeuwig en overal gefixeerd op het heilige getal x .

Het is de verdienste van Ir Angenot één van deze stedebovorkundige normen, vermoedelijk de meest mishandelde, namelijk de dichtheid der bebouwing, eens nader onder de loupe te hebben genomen. Hij doet dit in een drietal verhandelingen, waarvan de eerste zich bezig houdt met het geven van een kritische beschouwing over de in gebruik zijnde normen zelf, de tweede een theoretische fundering geeft van de wijze waarop de hierboven reeds aangestipte factoren de norm beïnvloeden en de derde de uitwerking in concrete gevallen geeft van de invloed van de netto-woondichtheid „plankundig” beschouwd. Vermeld zij dat plankunde iets anders is dan plankunde. Het betreft hier nl. een vertaling van het woord planologie dat al te veel ingeburgerd is om nog lang gehandhaafd te kunnen blijven.

Overigens een voortreffelijk boekje. Niet slechts wat de systematiek betreft, maar ook omdat met de wijze van behandeling een nieuw licht wordt geworpen op het gehele probleem van het ontwerpen van een stadswijk door daarbij de marginale theorie te introduceren, die duidelijker dan veel woorden de noodzaak tot het afwegen van de draagkracht der wijkbewoners en kosten der voorzieningen in de wijk, naar voren brengt.

Amersfoort.

L. H. KLAASSEN.

Ontwikkelingsgebieden in Nederland

Noord-Oost Overijssel; vergeten land.

Zuid-Oost Drente in het geding.

Arbeid voor Oostelijk Groningen.

Welvaart voor de wouden; rapport over Oostelijk Friesland.

Rapporten van de Dr Wiardi Beckman Stichting, Amsterdam 1953.

Deze vier rapporten zijn het resultaat van de werkzaamheden van verschillende commissies, die door de Dr Wiardi Beckman Stichting te Amsterdam werden ingesteld met het doel een onderzoek in te stellen naar wegen en middelen tot ontwikkeling van de zgn. probleemgebieden in Nederland.

In deze rapporten, grotendeels samengesteld door personen, die goed op de hoogte kunnen zijn met de moeilijkheden in deze gebieden, is vooral de nadruk gelegd op de sociale problemen.

Aan de economische en verkeerstechnische vraagstukken, die in hoofdzaak in de rapporten van de E.T.I.'s, Planologische Diensten en andere instellingen worden belicht, wordt in veel geringere mate aandacht geschonken. Hierdoor zijn deze rapporten enigszins eenzijdig georiënteerd. Zij hebben echter de verdienste, dat zij een waardevolle aanvulling geven op de reeds bestaande rapporten, terwijl zij tevens door hun beknoptheid snel een overzicht geven van de belangrijke sociale en culturele vraagstukken.

Dordrecht.

Dr J. VISSCHER.

AANTEKENINGEN

De Deviezennota

De dezer dagen aan de Tweede Kamer aangeboden nota inzake de deviezenpositie geeft, resp. in de hoofdstukken I en III, enkele algemene aspecten en een analyse van de ontwikkeling van de betalingsbalans in 1953. Voorts wordt in hoofdstuk II uitvoerig ingegaan op een aantal vraagstukken, welke verband houden met het buitenlandse betalingsverkeer. Hier worden achtereenvolgens behandeld: het streven naar convertibiliteit; het dollarvraagstuk, de E.B.U., de Benelux en de gevolgen en perspectieven van de verbeterde Nederlandse deviezenpositie. Uit deze keur van onderwerpen hebben wij een keuze gedaan: in het onderstaande willen wij aandacht schenken aan de ontwikkeling van de betalingsbalans en aan de gevolgen en perspectieven der deviezenpositie.

De betalingsbalans 1953.

Evenals in 1952, heeft de lopende rekening van de betalingsbalans het afgelopen jaar een aanzienlijk overschot te zien gegeven. Niettemin zijn drie belangrijke punten van verschil t.o.v. 1952 te vermelden, nl.:

1. het voordelig saldo in 1953 ad f 1.279 mln, was f 584 mln lager dan dat in het jaar tevoren;
2. voor het eerst sedert het einde van de oorlog gaven de lopende betalingen in U.S.A.-dollars een overschot te zien;
3. het omvangrijke overschot op lopende rekening in 1952 ging gepaard met een duidelijke aarzeling van de productie, waarbij de werkloosheid een voor de naoorlogse verhoudingen vrij aanzienlijke omvang had aangenomen. Het geringere overschot in 1953 kon daarentegen worden gerealiseerd bij een krachtige expansie van de binnenlandse economie en een bevredigende werkgelegenheidssituatie.

BETALINGSBALANS VAN NEDERLAND

Samenvatting van de door De Nederlandsche Bank geregistreerde betalingen (in miljoenen guldens; de cijfers over 1953 zijn voorlopig)

Ontvangsten	Totaal		waarvan U.S.A.-dollars		waarvan E.B.U.-valuta's	
	1952	1953	1952	1953	1952	1953
<i>Lopende rekening:</i>						
Goederenuitvoer	7.312	7.734	674	945	5.475	5.691
Dienstenverkeer ...	2.460	2.250	512	459	1.737	1.705
Coupons, dividenden en andere kapitaalopbrengsten	527	542	138	118	231	249
	10.299	10.526	1.324	1.522	7.443	7.645
<i>Kapitaalrekening:</i>						
Overschot/tekort lopende rekening ...	1.863	1.279	— 164	255	1.673	972
Particulier kapitaalverkeer e.d.	166	— 25	148	119	— 15	— 166
ECA/MSA hulp:						
a. schenking	264	81	264	81	—	—
b. lening	61	—	61	—	—	—
Deviezenomzettingen	—	—	933	878	— 806	— 602
	2.354	1.335	1.242	1.332	852	204
Uitgaven	Totaal		waarvan U.S.A.-dollars		waarvan E.B.U.-valuta's	
	1952	1953	1952	1953	1952	1953
Goedereninvoer	7.212	8.141	1.248	1.075	4.987	5.874
Dienstenverkeer (particulier)	884	780	160	102	596	613
Overheidsdiensten (netto)	40	36	— 19	— 21	45	41
Coupons, dividenden e.a. kapitaalopbrengsten	300	290	99	111	142	145
Overschot/tekort lopende rekening	1.863	1.279	— 164	255	1.673	972
	10.299	10.526	1.324	1.522	7.443	7.645
Aflossing langlopende overheidscredieten ..	224	222	151	91	61	100
Aflossing kortlopende overheidscredieten ..	173	182	153	182	20	—
Verleende overheidscred. (netto) en overheidsbijdragen	91	15	—	—	—	—
Vermeerdering van:						
a. goudvoorraad	875	735	875	735	—	—
b. deviezenvoorraad van De Ned. Bank	1.143	108	238	188	726	147
c. deviezenvoorraad deviezenbanken e.a.	— 152	73	— 175	137	45	— 43
	2.354	1.335	1.242	1.332	852	204

ad 1. Zoals de hier weergegeven betalingsbalans doet zien, heeft zich de vermindering van het overschot op de lopende rekening van 1952 op 1953 voor het grootste deel geopenbaard in de goederensector. Tegenover een relatief geringe toeneming van de ontvangsten wegens uitvoer stond een aanzienlijke stijging der betalingen uit hoofde van invoer. De geringe stijging van de uitvoerwaarde — volgens gegevens van het C.B.S. ¹⁾ van f 8.007 mln in 1952 tot f 8.060 mln in 1953 — was het gevolg van een daling der gemiddelde prijzen — het prijsindexcijfer van de uitvoer lag in 1953 11 pCt beneden dat, van 1952 — en een toeneming van het uitvoervolume met 14 pCt (v.j. 6 pCt). De toeneming van de invoerwaarde van f 8.511 mln tot f 8.945 mln kwam tot stand onder invloed

¹⁾ De door De Nederlandsche Bank geregistreerde gegevens wijken hiervan af.

van een daling der invoerprijzen met 11 pCt en een toename van het invoervolume met niet minder dan 19 pCt. De daling, welke 1952 te zien had gegeven, werd hierdoor weer volledig ingehaald.

Gezien de geringe betekenis der voorraadmutaties in 1953 stond de ontwikkeling van de invoer in dat jaar vooral onder invloed van de algemene binnenlandse productiestijging, welke in de eerste plaats het gevolg was van de reeds genoemde toename van het uitvoervolume en van de regeringsmaatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid. Voorts oefende het herstel der watersnoodschade een stimulerende werking uit en tenslotte leidde de stijging der beschikbare inkomens van de gezinshuishoudingen tot meer consumptieve bestedingen. Mede hierdoor lag het verbruik in 1953, naar hoeveelheden, meer dan 3 pCt hoger dan het jaar tevoren.

ad 2. Duidelijk blijkt uit de tabel de verbetering, welke zich in de lopende rekening in U.S.A.-dollars heeft voorgedaan. Hoewel in dit opzicht reeds in 1952 een duidelijke tendentie tot herstel viel waar te nemen, leverde dat jaar per saldo nog een tekort op van f 164 mln. Het jaar 1953 gaf een overschot te zien van f 255 mln. De voornaamste oorzaken hiervan zijn een toename van de uitvoer met f 271 mln en een afname van de invoer ten belope van f 173 mln. Slechts een deel der uitvoertoeconomie vond haar weg naar de Verenigde Staten. De netto-opbrengst van de dienstensector als geheel bleef vrijwel ongewijzigd; de kapitaalopbrengsten daarentegen vertoonden een minder gunstige ontwikkeling.

In de loop van het jaar 1953 vertoonden de overschotten op lopende rekening een voortdurende daling, nl. van f 186 mln in het eerste tot f 69 mln in het tweede halfjaar. Deze daling is vnl. het gevolg geweest van toenemende invoer. De ontvangsten daarentegen bleven vrij stabiel. Op de toegenomen betalingen voor importen kunnen de in October van kracht geworden liberalisatiemaatregelen in het goederenverkeer nog nauwelijks van invloed zijn geweest. Wat de verdere ontwikkeling betreft moet met deze en de thans ingevoerde verdergaande liberalisatiemaatregelen wel worden gerekend. Nog afgezien van de invloed van een mogelijke recessie in de Verenigde Staten op de uitvoerontvangsten en de overige sectoren zal hierdoor het resultaat op de lopende rekening in U.S.A.-dollars waarschijnlijk ongunstiger worden. In haar algemene beschouwing over het dollarvraagstuk merkt de Regering o.a. nog op, dat t.a.v. de uitvoer van goederen en diensten naar of ten behoeve van de Verenigde Staten thans een sterke zuigkracht van de bewapeningsinspanning uit gaat. Hoewel dit inhoudt, dat in de naaste toekomst deze bron van dollarinkomsten nog rijkelijk zal vloeien, rijst op langere termijn bezien de vraag, of bij een eventuele vermindering der bewapeningsinspanning andere dollarbronnen voldoende compensatie zullen bieden om geen ernstige terugslag in de dollarpositie te veroorzaken.

ad 3. Het overschot op de betalingsbalans was een uitvloeisel van de omstandigheid, dat de nationale bestedingen — de totale consumptie en de totale investeringen dus — niet onaanzienlijk bij het nationaal inkomen ten achter bleven. Dat niettemin een hoog productieniveau kon worden verwezenlijkt — de toename van de productie van bedrijven kan t.o.v. 1952 globaal worden gesteld op 7 pCt, die van de industriële productie op 11 pCt — was te danken aan de gunstige afzetmogelijkheden in het buitenland, waardoor de marge tussen nationale productie en nationale bestedingen kon worden

opgevuld. Binnen- en buitenlandse vraag tezamen maakten het daardoor mogelijk, dat nagenoeg alle productieve krachten — het aantal werklozen was gemiddeld 21 pCt, het aantal D.U.W.-arbeiders 44 pCt minder dan in 1952 — konden worden ingeschakeld.

* * *

In de slotbeschouwing in hoofdstuk IV wordt t.a.v. de betalingsbalanspositie nog opgemerkt, dat de gunstige ontwikkeling in 1953 te meer verheugend is, daar kan worden vastgesteld, dat de uitkomsten niet het resultaat zijn van een samenspel van zuiver toevallige factoren. De uitspraak is dan ook gewettigd, dat Nederlands externe positie, wat de betalingsbalans in alle valuta's tezamen betreft, als gezond is te beschouwen.

Gevolgen en perspectieven van de verbeterde deviezenpositie.

Nu zich sedert medio 1951 overschotten op de betalingsbalans hebben voorgedaan, rijst de vraag, welke vorderingen zijn gemaakt in de richting van herstel van een normale toestand. Als „normaal” wordt in de Nota beschouwd die situatie, waarin een land mede dank zij een bevredigende reservepositie aan het internationale economische verkeer kan deelnemen zonder hierbij te steunen op deviezenrestricties en buitenlandse hulp. De zojuist gestelde vraag geeft aanleiding tot een tweetal beschouwingen, nl.:

1. omtrent het thans bereikte niveau en gehalte der Nederlandse goud- en deviezenreserves;
2. omtrent de voortgang, welke in ons land valt waar te nemen op de weg naar afschaffing van het deviezenregime.

Op beide punten wordt in de Nota uitvoerig ingegaan. Wat het tweede punt betreft, wordt geconstateerd, dat vooral in de goederen- en dienstensector, maar ook met betrekking tot het kapitaalverkeer in dezen zeer belangrijke stappen zijn gedaan. De beschouwing aangaande het eerste punt, is hieronder samengevat.

Per ultimo April jl. bedroegen de goud- en deviezenreserves van De Nederlandsche Bank ca f 4.400 mln, tegen ca f 900 mln medio 1951. Bijna 80 pCt van de huidige reserves bestaat uit goud en algemeen convertibele deviezen. Of deze reserves toereikend zijn, hangt af van de functies der reserves.

Wat de voornaamste functies betreft, valt allereerst te denken aan het opvangen van tijdelijke betalingsbalans-tekorten. Gesteld kan worden, dat een incidentele achteruitgang op betalingsbalansgebied, welke vergelijkbaar zou zijn met de aan het Korea-conflict toe te schrijven terugslag in 1950 - 1951, thans uit deviezenoogpunt voor ons land geen moeilijkheden meer zou behoeven op te leveren. In dit verband is ook de versteviging van de binnenlandse monetaire positie van betekenis.

Op de vraag, hoe de reserves dienen te worden beoordeeld in verband met een eventuele daling van de conjunctuur is, met het oog op de vele mogelijkheden, die zich met betrekking tot de aard, intensiteit en duur van een eventuele ongunstige conjunctuurbeweging kunnen voordoen, slechts een betrekkelijk antwoord mogelijk. Aangenomen mag echter worden, dat Nederland in staat is aan de gevolgen van incidentele en niet te sterke conjuncturele tegenslagen het hoofd te bieden.

De reserves kunnen tevens voldoende worden geacht om voorzichtig voort te gaan met het vrijmaken van het betalingsverkeer en om, tezamen met andere landen

over te gaan tot convertibiliteit ten aanzien van lopende transacties.

Dit houdt intussen niet in, dat iedere verdere stijging als ongewenst zou moeten worden beschouwd. Men bedenke in dit verband ook, dat op lange termijn een tendentie tot stijging van de absolute reserves noodzakelijk is om gelijke tred te houden met de groeiende omvang van het internationale betalingsverkeer, een desideratum, hetwelk ook voor andere landen geldt en zijn uitvoerbaarheid uiteindelijk o.a. ontleent aan de wereld-goud-productie.

Hoeveel kost het verlenen van consumentencrediet?

In de hierna volgende staatjes zijn enkele cijfers overgenomen uit „The credit department operating cost study”¹⁾, waarin o.a. gespecificeerde kostenpercentages te vinden zijn van 88 Amerikaanse detailzaken met een gezamenlijke credietverkoop van meer dan \$ 1,5 mrd in het boekjaar 1951. In deze bedrijven kostte het verlenen van consumentencrediet gemiddeld 2,15 pCt van de credietverkoop alleen, dus ongeacht de verkoop à contant die in de betreffende bedrijven gemiddeld 50 pCt uitmaken van de totale omzet. Deze 88 bedrijven zijn in hoofdzaak warenhuizen, t.w. 72, waar volgens de „Retail Credit Survey” van de Federal Reserve Board in 1951 gemiddeld 53 pCt der totale omzet à contant was. De overige 16 bedrijven zijn textiel-speciaalzaken waar volgens dezelfde bron 50 pCt à contant verkocht werd (dameskleding) of 43 pCt (herenkleoing).

Deze 88 bedrijven zijn verdeeld in 6 groepen naar de grootte van hun credietverkoop in 1951 en binnen deze groepen gerangschikt naar het percentage van hun credietkosten, terwijl onder elke groep de gemiddelden der verschillende kosten vermeld staan.

Naast elkaar in elk staatje staat vermeld: totale credietkosten, verliezen door wanbetaling, porti, incassokosten en informatiekosten, alle in procenten van de credietverkoop in het betreffende bedrijf en over het boekjaar 1951. d = departmentstore, s = specialitystore en g = gemiddelde. Met + is aangegeven als de „credit sales promotion costs” geheel in de credietkosten zijn inbegrepen, terwijl met ± is aangegeven als dit ten dele het geval is. In de overige bedrijven zijn deze kosten geboekt onder de algemene reclamekosten van het bedrijf.

Credietkosten, totaal. Hierin zijn begrepen alle directe kosten verbonden aan het verlenen van consumentencrediet, gemiddeld voor meer dan 50 pCt bestaande uit salarissen voor employé's van de credietafdeling. Niet inbegrepen zijn de rentekosten op het in dit crediet geïnvesteerde kapitaal, omdat dit ook voor andere afdelingen in een Amerikaans warenhuis niet gebruikelijk is, terwijl in die afdelingen toch ook grote kapitalen geïnvesteerd zijn, in voorraden bijv.

Soorten crediet. Een onderverdeling in soorten verleend crediet is, vreemd genoeg, moeilijk te geven. Rekeningcrediet (charge accounts) neemt een grote plaats in maar vloeit vrijwel zonder grens over in afbetalingscrediet, via het zgn. „revolving credit”. Dit maakt wel verschil wat de kosten betreft want de kosten op het rekeningcrediet

liggen lager dan op het afbetalingscrediet. De verliezen door wanbetaling bedragen gemiddeld 0,28 pCt terwijl die verliezen op rekeningcrediet gemiddeld 0,15 pCt bedroegen en voor afbetalingscrediet gemiddeld 0,53 pCt (voor bedoelde 88 bedrijven). Deze verschillen houden wellicht meer verband met het „peil” der klanten dan met het soort crediet.

Verliezen door wanbetaling. Dit zijn de in het betreffende boekjaar (1951) als oninbaar afgeboekte vorderingen, verminderd met de zgn. „recoveries”, ontvangsten uit vorderingen, die in vorige boekjaren als oninbaar afgeboekt waren. Voor de 30 bedrijven met een credietverkoop van meer dan \$ 10 mln bedroegen deze ontvangsten ruim 43 pCt van de bruto-verliezen, in enkele bedrijven zelfs meer dan 100 pCt.

Porti. De Amerikaanse detailzaken sturen geen employé's naar hun credietnemers, maar schrijven of telefoneren als de betalingen uitblijven. Ook stuurt de detailist zijn afnemers regelmatig (maandelijks) een overzicht van de laatste stand der rekening en dit veroorzaakt een zeer uitgebreide correspondentie.

Incassokosten. Deze „legal costs” worden voldaan aan deurwaarders, incassobureaux, etc. ter inning van dubieuze vorderingen. Men beperkt zich hierbij over het algemeen tot de grotere vorderingen en tot gevallen waar kennelijk sprake is van onwil en niet van onmacht.

Informatiekosten. Behalve dat dit een kwestie is van persoonlijk inzicht bij de leiding der afdeling, komt het er ook hier op aan de risico's te calculeren en geen dollar informatiekosten te maken om ten hoogste een dollar verlies te voorkomen. Goede „credit interviews” kunnen veel kosten voor informaties overbodig maken, zij het uiteraard niet alle.

Groep 1. Aantal bedrijven: 15. Credietverkoop meer dan \$ 20 mln.

credietkosten totaal	verl. wanb.	porti	inc. kosten	inf. kosten	
0,94	0,04	0,00	0,04	0,04	d
1,40	0,26	0,16	0,09	0,07	d
1,41	0,17	0,19	0,04	0,05	d
1,53	0,24	0,17	0,03	0,10	d
1,68	0,27	0,16	0,07	0,15	d
1,73	0,05	0,27	0,05	0,07	d+
1,83	0,19	0,18	0,07	0,16	d+
1,86	0,20	0,20	0,06	0,15	d+
1,87	0,30	0,20	0,06	0,15	d+
2,00	0,29	0,22	0,09	0,09	d+
2,01	0,34	0,19	0,17	0,11	d±
2,19	0,50	0,20	0,00	0,20	d
2,43	0,70	0,12	0,16	0,08	d
2,55	0,65	0,22	0,16	0,13	d
2,83	0,62	0,28	0,33	0,14	d
1,88	0,32	0,20	0,10	0,12	g

Groep 2. Aantal bedrijven: 15. Credietverkoop \$ 10 - 20 mln.

credietkosten totaal	verl. wanb.	porti	inc. kosten	inf. kosten	
1,05	0,00	0,12	0,03	0,10	d
1,17	0,01	0,27	0,08	0,08	d
1,49	0,23	0,23	0,08	0,05	d
1,55	0,10	0,15	0,10	0,20	s+
1,74	0,13	0,22	0,08	0,08	d
1,93	0,28	0,23	0,07	0,11	d
2,26	0,33	0,20	0,12	0,02	d
2,47	0,45	0,25	0,09	0,25	d+
2,52	0,54	0,22	0,18	0,22	d±
2,52	0,42	0,13	0,09	0,12	d+
2,69	0,37	0,22	0,13	0,25	d
2,81	1,06	0,15	0,03	0,20	s
3,36	0,78	0,27	0,29	0,12	d
3,55	1,46	0,25	0,14	0,10	d
3,57	0,68	0,34	0,21	0,17	d+
2,40	0,49	0,22	0,11	0,14	g

¹⁾ „Credit department operating cost study; production study and bad debt loss analysis”, Expense Committee, Credit Management Division, National Retail Dry Goods Association. Gepubliceerd in „Credit Management Year Book 1953”.

Groep 3. Aantal bedrijven: 25. Credietverkoop \$ 5-10 mln.

crediet-kosten totaal	verl. wanb.	porti	inc. kosten	inf. kosten	
1,29	0,11	0,18	0,03	0,06	d
1,30	0,10	0,02	0,00	0,01	d
1,30	0,17	0,18	0,00	0,01	d
1,32	0,06	0,17	0,02	0,02	d+
1,50	0,01	0,12	0,07	0,07	s
1,54	0,08	0,19	0,06	0,06	d±
1,57	0,30	0,13	0,04	0,13	d
1,58	0,07	0,21	0,05	0,17	s
1,60	0,10	0,17	0,06	0,05	d±
1,64	0,08	0,22	0,06	0,10	d
1,65	0,01	0,21	0,09	0,09	d
1,67	0,08	0,22	0,06	0,10	d±
1,84	0,30	0,20	0,20	0,03	d
1,85	0,08	0,24	0,14	0,21	d
1,87	0,15	0,20	0,05	0,07	d±
1,99	0,10	0,22	0,10	0,13	d
2,15	0,20	0,27	0,08	0,09	d
2,19	0,06	0,32	0,11	0,14	d+
2,23	0,40	0,21	0,04	0,04	d
2,32	0,62	0,23	0,09	0,11	s
2,68	0,37	0,24	0,05	0,21	d+
3,06	0,20	0,30	0,00	0,30	d+
3,16	0,98	0,26	0,00	0,37	d+
3,21	0,26	0,17	0,16	1,22	s+
3,40	0,29	0,19	0,17	0,16	d
1,92	0,19	0,20	0,09	0,17	g

Groep 4. Aantal bedrijven: 22. Credietverkoop \$ 2-5 mln.

crediet-kosten totaal	verl. wanb.	porti	inc. kosten	inf. kosten	
0,97	0,17	0,14	0,01	0,10	d±
1,15	0,02	0,11	0,06	0,07	s
1,33	0,06	0,20	0,00	0,10	d
1,45	0,28	0,16	0,01	0,01	d±
1,59	0,40	0,30	0,10	0,08	s
1,68	0,07	0,19	0,11	0,07	s
1,72	0,23	0,33	0,09	0,09	d
1,75	0,21	0,23	0,06	0,13	d
1,75	0,28	0,17	0,03	0,08	d
1,93	0,22	0,22	0,12	0,10	d
1,95	0,03	0,22	0,12	0,06	d
1,98	0,13	0,32	0,09	0,07	d
1,99	0,15	0,23	0,26	0,07	s
2,00	0,21	0,19	0,18	0,27	s
2,16	0,26	0,26	0,01	0,01	s
2,39	0,25	0,38	0,07	0,21	s
2,60	0,62	0,20	0,00	0,27	s
2,77	0,26	0,36	0,12	0,16	d
2,81	0,32	0,27	0,22	0,18	d+
2,85	0,27	0,38	0,00	0,19	d
2,97	0,25	0,40	0,04	0,25	d±
3,65	0,50	0,40	0,10	0,20	d
2,02	0,22	0,26	0,09	0,13	g

Groep 5. Aantal bedrijven: 5. Credietverkoop \$ 1-2 mln.

crediet-kosten totaal	verl. wanb.	porti	inc. kosten	inf. kosten	
1,30	0,06	0,11	0,04	0,17	d
1,75	0,05	0,19	0,05	0,09	d
1,84	0,23	0,25	0,02	0,17	s
3,06	0,32	0,22	0,00	0,19	d±
3,44	0,09	0,22	0,10	0,85	d±
2,28	0,15	0,20	0,04	0,29	g

Groep 6. Aantal bedrijven: 6. Credietverkoop beneden \$ 1 mln.

crediet-kosten totaal	verl. wanb.	porti	inc. kosten	inf. kosten	
1,60	0,30	0,30	0,00	0,00	s+
1,86	0,46	0,50	0,20	0,00	d
2,03	0,10	0,30	0,10	0,05	d
2,06	0,50	0,20	0,00	0,10	d
2,17	0,18	0,23	0,00	0,18	d
4,82	0,34	0,50	0,13	0,08	d
2,42	0,31	0,34	0,07	0,07	g

Conclusies.

Uit deze cijfers blijkt wel dat tal van Amerikaanse warenhuizen en textiel-detailzaken in staat zijn consumentencrediet te verlenen tegen kostenpercentages die hier stellig laag genoemd zullen worden. Dergelijke bedrijven vindt men overal in de Verenigde Staten en Canada en zij bieden de Amerikaanse consumenten de gelegenheid op crediet te kopen tegen redelijke tarieven.

Uit deze cijfers blijkt niet dat men daar geen bedrijven zou vinden die hogere en zelfs veel hogere kosten moeten maken bij het verlenen van consumentencrediet. Enerzijds houden deze kosten verband met de uiteenlopende bekwaamheid der detaillisten bij het hanteren van dit crediet. Anderzijds echter met de zo uiteenlopende credietwaardigheid der consumenten, de grootte der transacties en tal van andere factoren. De mogelijkheden om misbruik te maken van de credietbehoefte der consumenten wordt echter kleiner naarmate er op redelijke wijze in die behoefte wordt voorzien. En dat de consument behoefte heeft aan crediet wordt ook in ons land erkend.

Wat ons interesseert is of dergelijke lage kostenpercentages ook hier bereikbaar zijn. De Nederlandse consument is stellig niet minder credietwaardig dan de Amerikaanse en ook deze laatste heeft moeite om „de eindjes aan elkaar te knopen”. Het is een goedkoop excuus om veel van wat in Amerika mogelijk blijkt te willen verklaren uit de hogere levensstandaard alléén. De hier gebruikelijke hogere credietkosten bestaan in hoofdzaak uit incassokosten; het wekelijks bij de consumenten aan huis incasseren van kleine bedragen is niet slechts een kostbare, maar vrijwel overbodige service. De grote middengroep der Nederlandse consumenten heeft voldoende zelfdiscipline om de aangegane verplichtingen uit eigen beweging te kunnen nakomen indien de credietgevers de juiste middelen kennen en hanteren.

Kunnen de aan dit crediet verbonden kosten tot redelijke percentages worden terug gebracht dan kan de detailhandel dit crediet „gratis” verlenen. Het verlenen van consumentencrediet is een service, zoals bijv. het houden van voorraden, het thuisbezorgen der verkochte waren, etc. De detaillist doet in feite niet anders dan het verlenen van service en wordt hiervoor beloond uit de bruto-winst op de te verkopen goederen. Service — mits die door het kopend publiek wordt gewaardeerd — kan door de detailhandel veelal worden verleend, zonder daarvoor extra-kosten in rekening te behoeven brengen. Het probleem van elke detaillist is, uitsluitend die service te verlenen die door het kopend publiek wordt geapprecieerd en die service dan zo rationeel mogelijk te verlenen.

Schiedam.

F. J. G. SCHRIJVER.

De internationale suikerpositie

Door de oorlogsomstandigheden was de productie van suiker — vooral van bietsuiker — belangrijk gedaald. Na de oorlog steeg de productie geleidelijk, om in het seizoen 1948/49 het vooroorlogse peil te overschrijden en in 1953/54 een recordcijfer van 37,5 mln ton te bereiken, d.i. 38 pCt meer dan in 1937/38 en 94 pCt meer dan in 1945/46.

Wereldsuikerproductie en -verbruik

Oogst-jaren	Productie ruwe suiker (in duizenden metrieke tonnen)	Productie biet-suiker (in pCt van totale productie)	Productie riet-suiker (in pCt van totale productie)	Verbruik (in duizenden metrieke tonnen)
1937/38	27.142	41	59	26.385
1945/46	19.355	32	68	—
1948/49	28.701	36	64	—
1949/50	29.490	36	64	29.622
1950/51	33.344	40	60	31.717
1951/52	35.717	37	63	32.839
1952/53	34.105	37	63	33.849
1953/54 a)	37.477	40	60	34.900

a) Schattingen.

Het aandeel van Azië in de totale suikerproductie liep terug van 21 pCt in 1937/38 tot 14 pCt thans. Het aandeel van Amerika steeg van 36 tot 43 pCt, terwijl dat van Europa iets daalde en dat van Afrika en Oceanië enigszins steeg.

Niet alleen de productie is sterk toegenomen, maar ook het verbruik. De consumptie was in 1952/53 ca 28 pCt hoger dan in het seizoen 1937/38. Voor 1953/54 wordt een verbruiksstijging van ca 1 mln ton verwacht.

Hoewel het verbruik in Europa het minst is toegenomen, blijft Europa de grootste suikerconsument. Ook in Azië was de toeneming van het verbruik zeer beperkt. In de andere werelddelen viel een belangrijke stijging waar te nemen.

In de volgende tabel wordt de ontwikkeling van het suikerverbruik per hoofd van de bevolking in enkele landen weergegeven:

(in kg ruwe suiker)

Landen	1937/38	1951/52
Denemarken	55,1	59,3
Australië	53,0	62,1
Groot-Brittannië	50,3	41,5
Verenigde Staten	43,3	46,2
Cuba	36,2	54,6
België	31,9	28,7
Argentinië	31,7	37,1
Nederland	29,2	50,4
Zuid-Afrika	27,6	38,6
Tsjechoslowakije	27,0	33,6
Frankrijk	24,8	26,4
Brazilië	23,7	33,4
Sovjet-Unie	14,1	13,2
Japan	11,1	8,3
Portugal	9,6	12,7
Egypte	9,4	13,5
Italië	9,1	14,9
Joegoslavië	6,0	9,5
Bulgarije	4,9	8,2
Indonesië	4,7	4,6
India	—	3,5

Zowel de levensstandaard en de levenswijze van de bevolking als de nationale suikerproductie en -prijs kunnen het verschil in consumptie tussen sommige landen helpen verklaren, maar daarnaast dient o.a. ook rekening te worden gehouden met de afwijkingen bij het opstellen van de statistieken, aldus „Weekberichten” van 2 Mei jl.¹⁾

Het grootste gedeelte van de wereldbevolking verbruikt minder dan 20 kg per hoofd, zodat op lange termijn zeker een belangrijke consumptieverhoging mag worden verwacht.

De laatste jaren is een aanzienlijke wanverhouding ontstaan tussen productie en consumptie.

In het seizoen 1951/52 bereikte de wereldproductie een record van 35,7 mln ton — o.a. door de uitzonderlijk gunstige oogst in Cuba (7,2 mln ton) —, d.i. ca 3 mln ton meer dan de wereldconsumptie. Door de afzetmoeilijkheden, die hiervan het gevolg waren, nam de productie in verschillende landen af. Deze daling werd evenwel grotendeels gecompenseerd door een uitbreiding van de suikerproductie in andere landen, zodat de totale suikerproductie slechts met 1,6 mln ton afnam.

Het seizoen 1953/54 biedt een zeer ongunstig beeld. Volgens ramingen zou de wereldproductie een recordcijfer van ca 37,5 mln ton bereiken. Indien men rekening houdt met de zeer grote suikervoorraden in het begin van 1954, speciaal in Engeland en Cuba, en met het feit dat de consumptie slechts langzaam toeneemt, is de toestand weinig rooskleurig. Een krachtadig ingrijpen van de Internationale Suikerraad zal nodig zijn om in 1954 de prijzen te ondersteunen en een zeker evenwicht in de markt te handhaven.

¹⁾ Uitgave van de Kredietbank N.V. Aan genoemd nummer is deze aantekening ontleend.

MEDEDELINGEN VOOR ECONOMISTEN

Afscheid Prof. Dr Mr F. de Vries

Prof. Dr Mr F. de Vries hoopt Vrijdag 18 Juni a.s. zijn afscheidscollege te geven om 14 uur in de Aula van de Universiteit van Amsterdam. De receptie ter gelegenheid van het afscheid zal plaatsvinden diezelfde dag in het Amstelhotel te 16.30 uur.

Degenen, die nadere inlichtingen wensen over de regeling van het afscheid, kunnen zich wenden tot Drs J. C. Bottema, plv. secretaris van het Werkcomité tot huldiging van Prof. Dr Mr F. de Vries, Kneuterdijk 6, 's-Gravenhage.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Op de geldmarkt werd ook de afgelopen week papier naarstig aan alle kanten gezocht, maar niet gevonden. Voor de vierde maal in successie vond er in de week van 24-31 Mei een niet onaanzienlijke stijging van de deviezenvoorraad plaats, en wel dit maal met f 45 mln. Het verruimend effect daarvan werd echter overgecompenseerd door een met de ultimo samenhangende toeneming van de chartale circulatie ad f 91 mln. Per saldo ondergingen de tegoeden van de banken bij De Nederlandsche Bank door een en ander een daling van f 48 mln.

Nog steeds vormen genoemde tegoeden het opvangreservoir van liquiditeitsuitzettingen en -inkrimpingen, die vroeger jaren in verruimingen en verkrappingen van de open geldmarkt, dus in de hoogte der marktdiscounto's, tot uiting kwamen. Dat deze situatie ook de laatste maanden gehandhaafd blijft, ondanks het feit dat door het instellen van verplichte kasreserves deze saldi tot een bepaalde hoogte a.h.w. geblokkeerd zijn, spreekt niet vanzelf. Dat dit inderdaad het geval is hangt samen met het feit, dat daarboven nog aanzienlijke bedragen onverplicht op deze wijze worden aangehouden. Per 31 Mei jl. bedroegen deze „vrije kasreserves” der banken, na bovengenoemde aderlating van ca f 48 mln, nog altijd ruim f 100 mln.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt vond gedurende de verslagweek een koersstijging plaats, die de algemene aandelenindex op een nieuw hoogtepunt voor 1954 bracht. Waarschijnlijk was het samentreffen van verschillende berichten, die geschikt waren om de burger moed te geven, hieraan niet vreemd. Zo werkte het feit, dat in Wallstreet nieuwe hoogterecords werden bereikt, met de daarmee gepaard gaande buitenlandse vraag te Amsterdam, stimulerend. Philips publiceerde een gunstig kwartaalverslag over het eerste kwartaal van 1954 en kondigde aan, dat de bijstempeling van 10 Juni af zal geschieden. Unilever berichtte dat de vraag van uitkering van een agiobonus dan wel van dividendverhoging over 1954 in studie was genomen. Ook een bonusuitkering als aangekondigd door Hazemeyer, groot 100 pCt, kan er toe bijdragen te realiseren, dat niet alle aandelenbeleggers meer in het hoekje zitten, waar steeds de slagen vallen.

Op de staatsfondsenmarkt was er de afgelopen week rumor in casa door een plotselinge relatief grote koersstijging. Het gerucht, dat hierin voorbereidingen voor de emissie van een nieuwe staatslening gezien moesten worden, deed weldra de ronde. Een hierna weer ingetreden koersreactie werd vervolgens door sommigen beschouwd

**BUREAU VOOR
PERSONEELVERZEKERING**
AMSTLEVEN

als symptoom van de naderende Benelux-kapitaalliberalisatie.

Daar enigszins overdreven voorgesteld de Nederlandse beleggers blij zijn als de Overheid van hen wil lenen, terwijl in België de Overheid blij is, als zij van de beleggers kan lenen, is het niet uitgesloten, dat een zodanige vrijmaking inderdaad enig verkrappend effect op de Nederlandse obligatiemarkt zou kunnen uitoefenen. Van veel belang zal hierbij inmiddels zijn, of met name de Nederlandse monetaire autoriteiten de sluisdeuren wijd open zullen zetten, dan wel deze voor bepaalde gevallen onder bepaalde condities wel eens bereid zullen zijn een kiertje te openen.

Aand. indexcijfers.	28 Mei 1954	4 Juni 1954
Algemeen	187,2	190,0
Industrie	264,1	269,6
Scheepvaart	177,7	177,7
Banken	154,3	154,6
Indon. aand.	63,5	64,2

Aandelen.	28 Mei 1954	4 Juni 1954
A. K. U.	212½	225½
Philips	327	348½
Unilever	343½	343½
H.A.L.	144	147½
Amsterd. Rubber	96½	95%
H.V.A.	123	123%
Kon. Petroleum	507	502½

Staatsfondsen.	28 Mei 1954	4 Juni 1954
2½ pCt N.W.S.	77½	80
3-3½ pCt 1947	99½	100
3 pCt Invest. cert.	100%	100¼/16
3½ pCt 1951	103½	103½
3 pCt Dollarlening	95½	96½

Diverse obligaties.	28 Mei 1954	4 Juni 1954
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	102	102½
3½ pCt Bataafsche Petr.	102½	102½
3½ pCt Philips 1948	102½	102½
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	98%	99

J. C. BREZET.

STATISTIEKEN
IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND 1)

(waarde in miljoenen guldens)

Januari	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage 2)	
	April	Jan.-Apr.²)	April	Jan.-Apr.²)	April	Jan.-Apr.²)
1938	115	118	81	84	70	71
1950	642	586	367	369	57	63
1951	817	805	574	553	70	69
1952	675	734	690	696	102	95
1953	672	683	681	654	101	96
1954	753	810	696	717	92	89

1) Bron: C.B.S.

²) Maandgemiddelden.

NATIONALE BANK VAN BELGIË

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegoed op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	Handelspapier op België en overzeis effecten	Voorschotten in rekening courant
28 April 1954	39.380	73	14.517	13.051	416
6 Mei 1954	39.479	60	14.490	14.217	425
13 Mei 1954	39.085	161	14.048	13.769	407
20 Mei 1954	38.972	278	14.169	12.914	668
26 Mei 1954	38.972	279	14.115	13.420	488
2 Juni 1954	38.747	2.272	14.351	14.180	861

Data	Deel- en pasmunt	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi				Verbindtissen t.o. het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	
			Schatkist	gewone rek.	rek. Acc. Econ. Sam. w.	Banken in het buitenland	Diverse rekeningen courant	E.B.U.-landen
28 April 1954	292	98.157	5	115	1.127	1.984	880	248
6 Mei 1954	270	99.644	6	111	1.175	1.300	1.410	249
13 Mei 1954	292	98.567	6	114	1.195	1.361	869	231
20 Mei 1954	297	98.026	3	114	1.173	1.281	1.112	239
26 Mei 1954	298	98.188	6	113	1.178	1.265	1.274	239
2 Juni 1954	286	99.695	3	119	1.174	1.226	1.343	228

ONDERNEMINGEN,

die het beste leidende personeel zoeken,

speciaal met economische scholing, roepen sollicitanten op door middel van een annonce in de rubriek

„VACATURES”

Het aantal reacties, dat deze annonces tot gevolg hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk, omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert.

Opdrachten voor het volgende nummer dienen Dinsdag a.s. in ons bezit te zijn.

DE TWENTSCHE BANK N.V.
Gecombineerde Maandstaat op 31 Mei 1954

Kas, Kassiers en Dag-geldleningen .. f.	146.071.598.87	Kapitaal	f. 49.000.000.-
Nederlands		Reserve	19.500.000.-
Schatkistpapier ..	458.300.000.-	Bouwreserve	1.000.000.-
Ander Overheidspapier ..	68.547.585.30	Deposito's op Termijn ..	249.410.987.78
Wissels ..	12.416.304.49	Crediteuren ..	781.454.291.89
Bankiers in Binnen- en Buitenland.	44.771.663.34	Geaccepteerde Wissels ..	1.001.561.71
Effecten, Syndicaten en Waarden	68.333.215.87	Door Derden	
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten ..	28.910.126.80	Geaccepteerd	1.340.475.99
Debiteuren	275.482.314.84	Overlopende Saldi en	
Deelnemingen (incl. Voorschotten) ..	7.139.880.37	Andere Rekeningen ..	12.265.372.51
Gebouwen	5.000.000.-		
	<u>f. 1.114.972.689.88</u>		<u>f. 1.114.972.689.88</u>

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND *)

Maand	Totaal aantal werklo- zen *)	waarvan		
		nijverheid	landbouw	losse arbeiders
30 April 1953.....	83.700	27.800	8.100	11.300
30 Mei 1953.....	68.700	22.700	4.100	9.600
29 Juni 1953.....	61.800	19.700	3.600	8.900
31 Juli 1953.....	61.100	20.800	2.900	8.600
31 Augustus 1953.....	60.300	19.800	3.000	8.200
30 September 1953.....	59.000	17.500	2.000	7.600
31 October 1953.....	63.700	18.800	3.900	18.900
30 November 1953.....	74.400	22.900	7.800	11.200
31 December 1953.....	99.800	32.900	16.000	16.000
31 Jan. 1954.....	109.800	35.400	19.500	19.900
27 Febr. 1954.....	108.800	34.200	20.800	19.800
31 Maart 1954.....	69.400	19.800	7.900	13.600
29 April 1954.....	59.700	15.300	7.900	11.800

*) Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

*) Alle cijfers zijn exclusief de D.U.W.-arbeiders, die van Januari 1953 af niet meer als werklozen worden beschouwd.

*) Inclusief personen, die tewerkgesteld waren op Gemeentelijke Sociale Werkvoorzieningsobjecten voor handarbeiders en op Werkverruimingsobjecten voor hoofdarbeiders.

KAS-ASSOCIATIE N.V.

SPUISTRAAT 172

AMSTERDAM

Open bewaring van effecten
en schatkistpapier

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

Statistical Yearbook 1953

This is the fifth issue of a comprehensive collection of international statistics presented in 182 tables, most of which cover a twenty-year period ending in 1952 or the middle of 1953. The Yearbook contains statistics relating to: Structure of Mining and Manufacturing; Textile and Transport Equipment; Production of over 100 Commodities; Consumption of Food; Energy and Raw Materials; Shipping; Civil Aviation; Postal and Telegraph Services; Telephones; National Budget Accounts; Social Security; Housing; Medical Personnel; Educational institutions; Newsprint and Newspapers; Books; Films and Broadcasting.

Prepared by the Statistical Office of the United Nations, the Yearbook is of permanent reference value to economists, statisticians, business executives, banks and government departments.

578 blz.

Ing. f 22,80; geb. f 28,50

Monthly Bulletin of Statistics

Each issue contains information on more than 60 subjects from more than 70 countries in the following fields: Population, Manpower, Forestry, Industrial Production, Mining, Manufacturing, Electricity and Gas, Construction, Transport, Internal Trade, External Trade, Wages and Prices, National Income, Finance.

Jaarabonnement f 38,—

Vertegenwoordiger voor Nederland:

N.V. MARTINUS NIJHOFF

Lange Voorhout 9 — Den Haag

Mede verkrijgbaar bij de boekhandel

N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken

**N.V. Gemeenschappelijk Bezit
van Aandeelen**

Philips' Gloeilampenfabrieken

EINDHOVEN

In de algemene vergadering van aandeelhouders gehouden op 14 Mei 1954 is besloten ten laste van de agio reserve het nominale bedrag van de cum. preferente en gewone aandelen te brengen van f 750.- op f 1000.- per aandeel.

Ingevolge dit besluit zal, van 10 Juni 1954 af, voor wat betreft de gewone aandelen en gewone onderaandelen ad f 750.- resp. f 75.- tegen overlegging van de mantel, talon met dividendbewijs no. 60 en voorzover nodig van een stukkenverklaring en voor wat betreft de cum. pref. aandelen en cum. pref. onderaandelen tegen overlegging van de mantel, talon en voorzover nodig van een stukkenverklaring, een nieuw gewoon resp. cum. pref. aandeel ad f 1000.- resp. gew. resp. cum. pref. aandeel ad f 100.- worden afgegeven, voorzien van dividendbewijs no. 61 e.v. Voor zover de aandelen resp. onderaandelen op naam gesteld zijn dient tevens de schriftelijke bevestiging van deze op naamstelling te worden ingeleverd.

De nieuwe aandelen zullen ten volle delen in de resultaten over 1954 e.v. jaren.

De gelegenheid tot verwisseling staat open te Amsterdam bij de

Rotterdamsche Bank N.V.
firma Dunlop & Philips
Amsterdamsche Bank N.V.
Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.
Heren Pierson & Co
Hollandsche Bank-Unie N.V.

te Rotterdam bij de

Rotterdamsche Bank N.V.

te 's-Gravenhage bij de

Rotterdamsche Bank N.V.

te Zaltbommel bij de

firma Fred. Philips

De stukken dienen vergezeld te gaan van speciale ondertekende nummerlijsten (in duplo) - waarvan exemplaren bij bovengenoemde verwisselingskantoren verkrijgbaar zijn - waarop de nummers naar volgorde zijn vermeld.

Door de Raad voor het Rechtsherstel is, voorzover het niet betreft erkende of met erkend gelijkgestelde stukken, voor deze omwisseling een algemene vergunning verleend mits:

de omwisseling geschiedt door bemiddeling van een inleveringskantoor als bedoeld in art. 39 sub 11 van het Besluit herstel rechtsverkeer;

de te verwisselen aandelen en onderaandelen zijn gewaarmerkte effecten in de zin van artikel 1 sub i, van de 21e Uitvoeringsbeschikking van het Besluit herstel rechtsverkeer;

de uit de omwisseling voortkomende nieuwe aandelen ten aanzien van de beschikkings-bevoegdheid, onderworpen worden aan de voorschriften van het Besluit herstel rechtsverkeer en in verband daarmee bij de inleveringskantoren geblokkeerd blijven op een overeenkomstige wijze als omschreven in artikel 71 lid 2 van het Besluit herstel rechtsverkeer.

De aandacht wordt er op gevestigd, dat de bijschrijving op de nominale waarde van bovengenoemde aandelen ten laste van de agio reserve geen aanleiding geeft tot het heffen van Nederlandse inkomstenbelasting.

Eindhoven, 3 Juni 1954.